

CONTRA

nr 2 1992 (nr 102 från starten) årgång 18 Pris 25:–

**Polen
på väg mot
kapitalism**

**Reklamen – ett viktigt inslag
Musikgruppen Oktober
Småpartierna i valet**

FRIHETENS RÖST
— för västerländsk demokrati —

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sju gånger årligen
ISSN 0347-6472

Copyright Stiftelsen Contra

Eftertryck endast efter överenskommelse

Ansvarig utgivare

Anders Fjällström

Adress

Box 8052, 104 20 STOCKHOLM
Tel 08-654 95 52 (även 08-751 56 26)
Telefax: 08-654 95 52 (ring oss innan Du faxar)
Frihetens röst (telefonsvarare) 08-652 48 99

Prenumeration

Minst 145, rekommenderat 200 kronor, per år.

Inbetalas på postgiro 85 95 89-4

eller bankgiro 261-2638.

Finland: Minst 95 mark per år.

Finländskt postgiro 1125 82-9.

Norge: Minst 145 norska kronor per år.

Norskt postgiro 1 99 82 77.

Danmark: Minst 145 danska kronor per år.

Danskt postgiro 1 69 05 98.

Medarbetare

Styrelseordförande: Géza Molnár

Redigering & Layout: Anders Fjällström

Redaktion: Christer Arkelors, Anders Fjällström
och Carl G. Holm.

Övriga medarbetare: Tommy Hansson, Bertil
Hägglman, Bertil Lindblom, Alf Norbäck, Arne
Sundström, Roger Söderqvist, Heidi Torbergson
samt Peter Hartvig, Köpenhamn, Allan C.
Brownfeld, Washington och Rune Westin, Sydney.

Annonser

Johannes Diefeldt 0522-416 06

Länskontakter

Blekinge: Mats Mäntensson 0455-133 36

Bohuslän: Karl Gustaf Kleen 0523-315 10

Gotland: Alf Norbäck 0498-102 06

Gävleborg: Gæthe Blomgren 026-27 31 23

Göteborg: Magnus Ekelund 031-84 70 21

Hälsand: Jörn Alwerud, 0346-620 46

Jämtland: se Västernorrland

Jönköping: David Stavenheim 036-18 68 62

Kalmar: Se Jönköping

Kopparberg: se Gävleborg

Kristianstad: Ola Axelsson 0451-802 65

Kronoberg: Bengt Sjöberg 0372-147 21

Malmöhus: Mats Gunnarsson 0418-229 43

Norrboten: Elisabeth Olsson 0970-340 85

Skaraborg: Frank Wurm 0509-335 44

Stockholm: Claes Henriksson 08-761 28 36

Södermanland: Tibor Somogyi 0152-152 62

Uppsala: Hermann Schulze 018-35 81 28

Värmland: se Örebro

Västernorrland: Georg Nerlin 0912-300 62

Västmanland: Herbert Forsström 080-246 98

Dnr: Stanley Skoglund 060-56 89 65

Västmanland: Michael Berg 021-270 33

Älvsborg: Evald Olsson 0531-112 65

Örebro: Karl-Edvard Hellkvist 0581-132 22

Östergötland: se Jönköping

Danmark: Lise-Lotte Hartvig 31 10 88 72

Norge: Arne Styhr 02-56 08 86

Nyland: Roger Wessman 90-76 89 37

Östernorrland: Jeakim Förars 961-21 14 04

Presslagd 1992-02-03

Vänersborgs Offset AB, Vänersborg 1992

CONTRA-NYTT

Ny Contra-bok!

Diktsamlingar brukar inte ingå i Contras bokutgivning. Av den enkla anledningen att marknaden för poesi normalt är ganska begränsad. Men med ekonomiska garantier i bakgrunden ser kalkylen bättre ut och blir riskbedömningen en annan.

Per Ossmers *Spårljus*, en samling av politiska och "livsrealistiska" dikter, är på 37 sidor. Priset är 60:-, plus porto.

Gratis exemplar av Contra för utdelning

Säkert har Du vänner och bekanta som skulle prenumerera på Contra om de bara var bekanta med tidningen. Hör av Dig till redaktionen så skickar vi gratis exemplar av Contra som Du kan dela ut. Du kan också lämna oss deras namn och adress så skickar vi provexemplar direkt hem till dem.

Posten igen

Posten överträffar varje år sig självt. När inflationen slutar att rasa höjer posten portot med ytterligare drygt tio procent. Alldeles särskilt drabbar höjningen tidningar. Contra behöver Ditt extra stöd för att klara Postens krav.

Europadekalen

Europadekalen är märket för Dig som som tror på Europa. Dekalen är självhäftande, tryckt i gult, blått och silver, och i format 58x78 mm. Priset är 10 kronor per styck. Beställer Du enbart dekalen: sänd in 12:- per dekal i förskott, vilket inkluderar porto.

INNEHÅLL – CONTRA 2/1992

sid

- 3 Polen på väg mot kapitalism
Carl G. Holm i Polen.
- 6 Contra-mål hos Europakommissionen!
Redogörelse för fallet "Holm mot Sverige".
- 8 Reklamen – viktig för marknadsekonomi
Anders Fjällström om reklamens betydelse.
- 11 Gula sidorna
Aktuella smånotiser.
- 15 Jakten på röd oktober...
Tommy Hansson om Musikgruppen Oktober i Södertälje.
- 18 Billigare och bättre med privata entreprenörer
Om privatisering av kommunala tjänster.
- 20 Nya framgångar för Kalle Anka
Carl G. Holm redovisar småpartierna i höstens val.
- 23 Boknytt

Polen på väg mot kapitalism

Jag var miljonär i en vecka. Tusenlappen jag växlade in i Warszawa gav mig 1,8 miljoner zloty. En middag på en restaurang kostade mellan 50.000 och 100.000. Vilket mått i svenska pengar var löjligt lite (30 till 60 kronor), men räknat med utgångspunkt från en polsk lön hade blivit alldeles för mycket.

Jag skrev för första gången på en kreditkortsnota på över en miljon när jag checkade ut från det av BPA byggda hotellet Forum i Warszawa (rakuttaget i badrummet var försett med skyltar som på svenska – och endast på svenska – talade om att det endast var avsett för rakapparater).

Inflationen i Polen var det senaste året mellan 60 och 70 procent. Gamla ineffektiva statliga företag har gått i konkurs.

Men småföretagsamheten blomstrar. De som hittar de rätta vägarna och de rätta marknaderna kan skära guld med täljkniv. De som inte kan anpassa sig till systemet drabbas dock av sjunkande reallöner och arbetslöshet.

Polen genomgår en rasande snabb omvandling från kommandoekonomi till marknadsekonomi. Och pluralismen i parlamentet lämnar nu alla övriga länder i Europa efter sig. 29 partier finns representerade. De gamla kommunisttidningarna har fått lämna plats åt en rad nystartade tidningar och tidskrifter, som alltmer liknar dem som finns att köpa i Väst.

Hundra hamburgerstånd

Om det bara kom an på marknaderna på torg och öppna platser skulle Polen redan

Stalins kulturpalats skulle vara ett landmärke för kommunismens landvinningar. Idag är det ombyggt till varuhus för väst-erländska märkesvaror. Och på toppen sitter en reklamskylt för en CD-butik istället för den kommunistiska röda stjärnan (p g a det besvärande koldiset i vinterns Warszawa får vi här nöja oss med en äldre arkivbild, utan CD-reklam).

två år efter kommunismens fall ha blivit världens mest fulländade marknadsekonomi. De stora städernas centrala delar sjuder av liv. Försäljare av alla de slag bjuder ut sina varor.

Konkurrensen är stenhård. Bara i kvarteret runt det anskrämliga Kulturpalatset (en gåva från Stalin till det polska folket) i centrala Warszawa finns idag ett hundratal hamburgerstånd. För två och ett halvt år sedan gick det inte att köpa en hamburgare i hela Warszawa.

Idag går det att köpa allt. För tre år sedan var köerna efter mat i Polen lika långa och uppseendeväckande som de varit i Ryssland denna vinter. Butikerna var tomma. Folk stod timmar i kö i hopp om att hitta några varor. Det rådde svår brist på kött. Trots att den genomsnittliga köttkonsumtionen i Polen enligt statistiken låg långt över den svenska...

Köerna försvann på en månad

För många varor krävdes ransoneringskuponger och timmars väntan i kö. När priserna släpptes fria försvann köerna på ungefär en månad. Idag är köande efter varor i Polen mer sällsynt än i Sverige – sprit och vin kan ju köpas i vanliga butiker, så det finns inte ens någon kö på "Systemet".

Polackerna tog chansen när den fria marknaden öppnades. Och de tog chansen rasande snabbt. När det gäller distributionen är mycket ännu primitivt och efterblivet, men det behöver inte råda något tvivel om att den nya ordningen på bara några år kommer att springa ifatt Västeuropa.

Visst, det kommer att dröja många år innan det lönar sig med streckkoder och datakassor. Men det avgörande steget är taget, från en kommandoekonomi som gynnar byråkraterna och pamparna till en marknadsekonomi som tjänar konsumenterna. Den som inte tjänar konsumenterna

Ryssar i tusentals reser till Polen för att sälja allt de kan komma över för rubel. Ett par dagars försäljning kan ge motsvarande flera månaders inkomst.

försvinner från marknaden.

För tre år sedan var kunden en besvärlig figur som störde halvslummern i de statliga butikerna. Idag bygger de tiotusentals nystartade privatbutikerna och marknadsstånderna på att ge kunderna det de vill ha – till rimliga priser.

Men en så grundläggande omvandling tar tid. Polen har ännu inte haft någon Jan Carlzon som reformerat servicenäringarna.

Det gamla finns ännu kvar

Tyvärre har man på de gångna två åren ännu inte lyckats röja upp i träsket av statliga detaljhandelsföretag. Att besöka en sådan butik är som att komma tillbaka till tidigt svenskt femtiotal. Med skillnaden att varutbudet är mycket sämre och att det inte finns någon handlare som månar om sina kunder, utan bara anställda statstjänstemän i ordets sämsta bemärkelse.

Ingen förnuftig affärsman vill ta över sådana butiker, de måste i så fall ta över också personalen, och med den attityd den visar upp lär det inte dröja länge innan den sista kunden övergett butiken – när det finns nya privata alternativ att välja på.

Men de gamla butikerna finns. Jag besökte t ex en husgerådsbutik i ett halvcentralt läge i Poznan, en stad av ungefär Göteborgs storlek. Expediterarna talade med varandra och blängde emellanåt argt på kunderna. Om någon hade en fråga kröp svaret fram motvilligt.

Butiksgondolerna var visserligen fyllda. Men med vad? Sopskyfflarna var t ex prydligt uppradade efter varandra och tog ett hyllutrymme på 8 meter. I min lokala Vivo-butik på Kungsholmen i Stockholm fanns ungefär lika många sopskyfflar i lager, men hyllutrymmet var cirka 50 centimeter. Jag fick uppleva de sista resterna av ett system i utdöende. Men visst var det en enorm förändring jämfört med läget för bara några år sedan. Då var visserligen livsmedelsbutikerna tidvis välfyllda, men de enda varor som fanns på hyllorna var ättika och senap.

Ransoneringarna och godtycket skapade till och med artificiella brister. Hamstring av attraktiva varor skapade brist även där produktionen var fullt tillräcklig. Jag stötte på dem som fortfarande använde sig av det lager av toalettpapper som de byggt upp under krigstillståndet 1980, då toalettpapper var guld värt och såldes i 20cm-längder på offentliga toaletter.

Ryssar säljer allt får att få "västvalutan" zloty

Ett markant inslag i gatubilden i Polen är de många ryssarna. Ryssar kan sedan lång tid tillbaka resa visumfritt till Polen. Och i Polen kan de växla till sig hårdvaluta. För att få den säljer de allt de kan få tag på hemma i Ryssland.

En järnvägsresa till Polen (som till helt nyligen kunde betalas i rubel, men som från årsskiftet måste betalas med västvaluta –

till vilken numerä även den polska zlotyn räknas – åtminstone i Ryssland), kunde inbringa många månadslöner på grund av rubelns bisarrt låga växelkurs.

Allt som produceras av rysk industri kan köpas på gatan. Hemelektronik, verktyg (inkl elektriska maskiner som tillverkas efter västtyska förlagor), kläder, kameror och allt upptänkligt krimskrams. Sovjetiska uniformsmössor kostar mindre än hundralappen. Den ryss som bjöd ut en äkta (?) officersmössa från KGB på en gata i Gamla Stan i Warszawa ville dock ha 120 kronor.

Och det som syns ovanpå "disken" kompletteras av ett stort utbud "under disk". En Kalasjnikov kostar inte särskilt många hundralappar och även annan militär utrustning från de ryska soldater som fortfarande finns kvar i Polen (för närvarande mellan 30 000 och 40 000) går det att få.

Stalinpalats blev köpkatedral

Mitt i Warszawa ligger det beryktade Kulturpalatset. En 40 våningar hög byggnad uppförd i s k Stalin-gotik. Många har sagt att utsiktsplattformen högst upp är Warszawas vackraste plats, eftersom det är den enda där man slipper se Kulturpalatset. Kulturpalatset var en gåva till Polen från Stalin och det användes för att visa utställningar om socialismens landvinningar. Högst upp på krokanens topp tronade en röd kommunistisk stjärna. Idag är den röda stjärnan borta. CD-butiken Digital har flyttat in i en av lokalerna i Kulturpalatset och dess reklamskylt syns nu högst upp på byggnaden.

De nedre våningarna av detta socialismens tempel har nu förvandlats till ett elegant varuhus, som är fullt i klass med NK när det gäller utbudet av exklusiva västerländska märkesvaror.

I entréhallen finns ett växlingskontor som utnyttjas flitigt av de ryssar som står som nasare på gatorna utanför. Socialismens tempel har blivit en kommersialismens katedral.

Privatiseringen har börjat

Det förtjänar att tilläggas att kommunistpartiets gamla högkvarter gjorts om till aktiebörs – därför att man där hade de bästa telefonlinjerna i Warszawa, förklarar privatiseringsministern Janusz Levandowski.

Än är dock börsen bara i sin linda. Bara nio företag har sina aktier noterade. Men fler lär komma när privatiseringen av det polska näringslivet kommer igång på allvar.

Polen och Tjecko-Slovakien har i det nya Centraleuropa varit de länder som haft de mest radikala och långtgående privatiseringsplanerna. Det finns över en miljon företag i Polen idag (i Sverige har vi en halv miljon företag, men bara en fjärdedel av Polens befolkning). I Polen var det länge finansministern Leszek Balcerowicz som stod för den radikala marknadsekonomiska linjen, men han försvann i samband med det senaste regeringsskiftet.

Privatiseringen och omvandlingen av det ekonomiska systemet har kombinerats med en inflation som inte ligger långt efter den som rådde i Tyskland efter första världskriget. En natt på (ett bra) hotell i Warszawa kostade över en miljon zloty. En Coca Cola 7 000. Bankräntorna var tidvis uppe i 80 procent, men har under slutet av 1991 sänkts till 40-procentsnivån.

De öppna gränserna och det uppdämda konsumtionsbehovet har dessutom lett till en import som kraftigt anstränger handelsbalansen och driver upp inflationen ytterligare.

Alla kan nu köpa västerländska varor – och man gör det. Inte bara kapitalvaror som bilar och hemelektronik, utan också livsmedelsprodukter som är mycket dyrare än de polska motsvarigheterna. Abbas fiskbullar och Felix tomatketchup hittade jag t ex i en lokal butik. Abbas fiskbullar hade "fiskbullar" på svenska för att locka till sig kundernas intresse, sedan var resten av texten på polska...

En sådan faiblesse för det utländska är naturlig för ett folk som just släppts fria från sina bojar, men det kan naturligtvis inte hålla i längden. Vägen av importvaror måste ju betalas.

Entreprenörandan finns kvar

I Polen kollektiviserades aldrig jordbruket och i och med att priserna släpptes fria för två år sedan exploderade den privata företagsamheten inom handeln. Tre butiker av fyra är idag privatägda.

I Warszawa kunde jag se hur släkt och vänner samlades för att på kvällen jobba med inredningen av den nya Benetton-butiken. Den låg i kvarter som för bara något år sedan varit tråkiga, döda och övergivna, men nu förvandlats till en livlig västerländsk affärgata med neonljus, tomtar och belysta julgranar.

Det som för två år sedan var en död genomfartsgata i centrala Poznan levde idag ett liv i neon och modern västerländsk marknadsföring. För polackerna är föränd-

ringen avgörande – för västerlänningen är det kanske inte så märkvärdigt. Men det finns idag fullt med färgglada ljusskyltar, vid jultid upplysta julgranar osv. Otänkbara saker för bara ett par år sedan.

I Polen har marknadsekonomi hittills fått ta det enklaste steget, att ta över ansvaret för den affärsverksamhet som står konsumenterna närmast, detaljhandeln. Där är kapitalinsatsen begränsad och kundorienteringen viktigast.

Skilnaden på ett kommunistiskt styrt statligt företag och ett kundorienterat företag som lyder under marknadslagarna är som störst. 20 procent av polackerna arbetar idag i den privata sektorn. I Sverige är motsvarande siffra ungefär 60 procent.

Nu ska industrin privatiseras

Nu kommer det svåra andra steget. Att privatisera industrin. Längst har man kommit inom byggsektorn, där 45 procent av branschen redan är privatägd. Inom den rena tillverkningsindustrin är det svårare, ledningen för de flesta företag vet inte ens om de går med vinst eller förlust i kapitalistisk mening.

Bokföring och revision enligt västerländsk standard är i stort sett okända begrepp. Ytterst få polacker har dessutom kapital nog för att satsa i de företag som privatiseras. Det finns en betydande risk för att det blir den organiserade brottsligheten och de gamla kommunistpamparna som lägger beslag på guldäggen inom den polska industrin.

Idag är 80 procent av tillverkningsindustrin statsägd. Under 1992 skall en stor del privatiseras. De bästa företagen säljs ut på

börsen eller till utländska investerare. En statlig bilfabrik har sålts till italienska Fiat (som där skall tillverka en helt ny bilmodell för lansering på hela den europeiska marknaden, Fiat 500, ett klassiskt namn som får en helt ny skepnad).

Stora elektroföretag, bl a Zamec, har sålts till schweiziska ABB. Några hundra medelstora företag har sålts till företagsledningarna, det är i de fallen som de kommunistiska pamparna hållit sig framme. Det är väl där bara att vänta på när marknadskrafterna tar ut sin rätt och ersätter kommunistpamparna med företagsekonomiskt skolade personer – i den mån det finns sådana i Polen.

Den stora privatiseringsvågen inom industrin kommer att genomföras under 1992 och 1993. I år skall ungefär 400 av de 6 000 statsägda företagen överföras till att bli ägda av fonder.

Fonderna kommer att ta över tio procent av den polska industrin. Fonderna skall redovisa vad de presterat under det första året i början av 1993, varefter utskiftning av fondandelarna kommer att ske till alla polacker över 18 år. Staten kommer att behålla 30 procent av aktierna i de företag som överförs till fonderna, medan de anställda skall få äga tio procent. Genom fondandelarna skall alla polacker bli kapitalister nästa år.

Modellen är delvis den omvända mot den som tillämpas i Tjecko-Slovakien. Där har hela befolkningen tilldelats privatiseringskuponger, andelar i de företag som i framtiden skall skiftas ut till tjecker och slovakier. Smarta affärsmän med utländskt kapital har redan köpt upp stora andelar av

Entrén till Stalins kulturpalats visar vägen till växlingskontoret för de ryssar som vill växla till sig rubel (som det ju faktiskt är illegalt att föra både ut och in ur Ryssland).

privatiseringskupongerna till låga priser, redan innan privatiseringen påbörjats på allvar.

Den statliga byråkratin består

Ett tredje steg blir sedan att röja upp i den statliga regleringsapparaten. Den är stor och tyngande och många har sin trygga försörjning i den. Redan på flygplatsen i Warszawa möts man av en relik från det svunna kommunistiska systemet. Alla tvingas fylla i en valutaansmälan, en deklaration över den valuta som förs in i landet. Samtidigt blir man upplyst om att det är fritt att växla pengar i Polen, vilket är lätt att se på de många växlingskontoren.

Blanketten har alltså ingen som helst funktion och ingen bryr sig heller om att samla ihop uppgifter om utförd valuta. Men systemet kan säkert sysselsätta flera hundra onödiga byråkrater, inklusive blankettförfattare och stämpeltillverkare.

Att registrera ett företag den officiella vägen kan ta över ett år, vilket gör att många väljer att driva sin verksamhet svart. Lagar och förordningar ändras med en sådan

intensitet att det är nästan omöjligt att hänga med i vad som gäller.

De företag som står marknaden närmast klarar sig genom att strunta i de statliga regleringarna. Men därigenom skapas naturligtvis ett långsiktigt problem när det gäller laglydnad och skatteindrivning. Polackerna lär sig att stå utanför reglerna – även i det marknadsekonomiska systemet.

Miljön det största problemet

Ett område där den kommunistiska regimen misslyckats mer än på andra är miljön. Omtanke om miljön ingår inte i det socialistiska tänkandet, där skorstenen alltid setts som ett tecken på framsteg.

Polens industri saknar i stor utsträckning reningsanläggningar. Avloppsvattnet släpps orenat ut från de stora städerna i närliggande floder (eller i Östersjön). Populära badorter har idag badförbud. I Katowice-området är luften direkt hälsovådlig med kraftigt sänkt medellivslängd som följd.

Även i andra städer ligger koldiset som

en tät dimma över hustaken på vintern. Det inhemska kolet är en viktig energitillgång, men det används utan de försiktighetsåtgärder som skulle ha vidtagits i Väst. Behoven av investeringar på miljöområdet är därför enorma. Investeringar som det är svårt att se att det finns utrymme för, eftersom hela den efterblivna produktionsapparaten i Polen i princip skulle behöva bytas ut.

Det kommer att ta tid att få Polen på fötter. Men helt klart är att det redan nu skett en vändning som pekar på att landet kommer att bli en fungerande marknadsekonomi inom den europeiska samhällsgemenskapen.

Tiotusentals polacker som idag arbetar utomlands (i Tyskland och Sverige bl a) kommer att lära sig modern teknologi och därefter återvända hem. Västerländska företag kommer att bygga upp modern industri. Och viktigast, polsk entreprenöranda har redan skapat fungerande marknader, det är starten för en dynamisk ekonomisk utveckling. □

Contra-mål hos Europakommissionen

I början av januari prövade Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna ett klagomål från Contras Carl G. Holm. Kommissionen beslöt att ärendet skulle tas upp till sakprövning.

Beslutet om att ta upp ärendet till sakprövning meddelades i ett pressmeddelande som vi återger nedan. På grund av Europakommissionens sekretessregler kan vi utöver innehållet i pressmeddelandet inte kommentera ärendet.

Den 9 januari 1992 höll Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna (Europarådet) förhör rörande såväl frågan huruvida ansökan om prövning skall beviljas, som frågan om sakinnehållet i rubricerade klagomål mot Sverige.

Målet rör en jury's oberoende och opartiskhet i ett mål som

avgjorts enligt proceduren i tryckfrihetsförordningen och ställer frågan om förfarandet är ett brott mot artikel 6 i konventionen, som bland annat garanterar rätten till prövning inför en oberoende och opartisk domstol.

Efter överläggningar fastställdes kommissionen att ansökan skall tas upp till sakprövning.

Process mot Tidens förlag

1985 utgavs en bok med titeln *Till höger om neutraliteten* av Tidens Bokförlag AB. Författaren var anställd av förlaget och hade arbetat som ideologisk rådgivare till det socialdemokratiska partiet. Bokens syfte var bl a att granska organisationer och personer på det politiska spektrets högerkant.

Ett av kapitlen behandlade klaganden, delvis hans privata verksamhet, delvis en organisation, Contra, där han var medlem. Contra hade tidigare kritiskt granskat det socialdemokratiska partiet i Sverige.

Klaganden föranstaltade om enskilt åtal rörande förtal vid

tingsrätten i Stockholm med författaren som svarande. I samma mål krävdes även författaren och förlaget, Tidens Bokförlag AB, på skadestånd om 200.000 kronor för de avsnitt i boken som innehöll förtal.

Målet prövades av en jury i enlighet med tryckfrihetsförordningen. Klaganden begärde att domstolen skulle förklara alla socialdemokratiska juryledamöter för jäviga med hänvisning till Tidens Bokförlag ABs nära koppling till det socialdemokratiska partiet. Klagandens begäran avvisades.

Målet prövades av Stockholms tingsrätt med en jury på nio personer. Fem av juryledamöterna var medlemmar av det socialdemokratiska partiet och

samtliga innehade offentliga uppdrag, uppdrag som de utsetts till i sin egenskap av partimedlemmar. Genom beslut av juryn avvisades klagandens åtal, likväl som hans krav på skadestånd. Dessutom dömdes han att betala motpartens rättegångskostnader.

Fem av nio med i SAP

Inför Europakommissionen har klaganden anfört att hans fall inte prövades av en oberoende och opartisk domstol, med hänvisning till förhållandet att fem av juryledamöterna var medlemmar i socialdemokratiska partiet, som var dominerande aktieägare i det företag som ägde det stämde företaget. Han hävdar att detta är ett brott mot artikel 6 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

Den svenska regeringen hävdar att det förhållandet att juryledamöter utses av demokratiska församlingar har en lång tradition i Sverige och konstaterar att juryledamöterna har erforderliga egenskaper, dvs gott omöme, självständighet och rättärdighet.

Juryledamöterna tjänstgör i domstolen som oberoende domare oavsett vilket politiskt parti de tillhör. Regeringen hävdar att det i det föreliggande fallet inte finns något bevis på vare sig subjektiv eller objektiv opartiskhet hos juryledamöterna, varav följer att klaganden inte förnekades rätten till en oberoende och opartisk domstol, som garanteras honom i artikel 6 i Europakonventionen.

Sakprövning börjar

Kommissionen kommer nu att överväga det sakligt berättigade i klagandens anmälan och ställa sig till parternas förfogande i syfte att åstadkomma en överenskommelse i godo, som uppfyller respekten för de mänskliga rättigheterna enligt Europakonventionen. Om Kommissionen är framgångsrik i sina strävanden att uppnå en

överenskommelse i godo, kommer Kommissionen att avlämna en rapport till Europarådets ministerkommitté, som innehåller en kort redogörelse för fakta och den lösning som överenskommit.

Om å andra sidan en överenskommelse inte träffas, kommer Kommissionen att upprätta en rapport som redogör för fakta i

ärendet och därvid ta ställning till huruvida ärendet är att anse som ett brott mot de förpliktelser som svenska staten åtagit sig genom att ansluta sig till Europakonventionen.

Rapporten kommer att överlämnas till Ministerkommittén, som kommer att avgöra ärendet, såvida det inte hänskjuts till Europadomstolen av Kommissio-

nen eller svenska staten.

Vid förhören deltog för svenska staten Carl Henrik Ehrenkrona (statens ombud) från utrikesdepartementet och Bertil Wennberg från justitiekanslersämbetet (bisittare) för klaganden advokat Bertil Malmlöf med fru Pia Attoff som bisittare. Klaganden var också närvarande. □

Omsorgsfull och utdragen process

Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna undertecknades i Rom den 4 november 1950.

Sverige anslöt sig formellt till konventionen den 11 januari 1952, men den trädde ikraft först när tillräckligt många stater anslutit sig till konventionen, vilket skedde den 3 september 1953.

Sedan detta datum har svenska medborgare ett skydd för sina mänskliga rättigheter som sträcker sig längre än vad svenska lagar säger. Om en svensk medborgare anser sig kränkt av svenska myndighets- eller domstolsbeslut kan han eller hon vända sig till Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna för att få sin sak prövad.

Europakommissionen kan i sin tur besluta att ärendet skall föras vidare till Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna. Både Kommissionen och Domstolen är belägna i Palais des Droits de l'Homme i Strasbourg i Frankrike.

Prövningen av klagomål är omsorgsfull och ofta utdragen i tiden. Den förkrossande majoriteten av alla klagomål avvisas av formella eller sakskäl redan innan de registrerats som ärenden.

Om ett ärende registreras genomför Kommissionens kansli en utredning, som kan leda till att den stat mot vilken klagomålen riktar sig får tillfälle att avge ett yttrande. Korrespondensen i ärendet kan sedan fortgå i flera år. Om ärendet har tillräcklig substans och vikt kan det tas upp inför Europakommissionen till prövning.

Vid en sådan prövning får klaganden och den berörda staten lägga fram sina synpunkter, som prövas av Kommissionens ledamöter. Kommissionen består av kvalificerade jurister från de länder som anslutit sig till

Kommissionen och dessutom medgett att klagomål får prövas av Kommissionen och Domstolen. För närvarande har Kommissionen sjutton ledamöter. Senast tillkommen är Finland, som tidigare inte haft möjlighet att ansluta sig på grund av relationerna till Sovjetunionen.

De senast tillkomna medlemsländerna i Europarådet, Polen, Tjecko-Slovakien och Ungern har ännu inte kunnat ansluta sig till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Ärenden som berör dessa länder prövas därför inte av Kommissionen eller Domstolen.

Europadomstolen har hittills behandlat något hundratal ärenden rörande flertalet medlemsländer i Kommissionen. Europakommissionen har handlagt tusentals ärenden, varav några hundra har tagits upp till förhandling i Strasbourg.

Klagomålen i fallet "Holm mot Sverige" anmäldes ursprungligen i början av 1987 och ärendet har sedan varit föremål för en omfattande skriftväxling. Det prövades av Kommissionen den 9 januari 1992.

Enligt Kommissionens föreskrifter är såväl skriftväxlingen som innehållet i överläggningarna inför Kommissionen underkastade sekretess. Först efter en eventuell framtida prövning av ärendet inför Europadomstolen skulle parternas argumentering bli offentlig.

Vi kan därför inte här redogöra för vare sig klagomålen eller argumenteringen annat än i form av det pressmeddelande som Kommissionen avgivit efter prövningen.

Kommissionen kommer nu att fortsätta behandlingen genom att avgöra huruvida det finns saklig grund för klagomålen och försöka åstadkomma en uppgörelse i godo mellan parterna, dvs mellan Contras Carl Holm och svenska staten. □

Reklamen, ett viktigt inslag i marknadsekonomin

Socialismens anhängare har blivit färre på senare år. Det hindrar inte att socialistiskt färgade tankgångar fortfarande florerar. Man behöver ju inte kalla sig socialist för att omedvetet anamma socialistiska åsikter.

Till de företeelser som fortfarande ofta betraktas genom socialismens röda linser hör reklamen. Fortfarande hör man ibland åsikten framföras – även av personer med i övrigt borgerliga sympatier – att reklamen är dyr och onödig, och att den manipulerar konsumenten till att köpa varor som hon inte behöver.

I 1960-talsvänsterns föreställningsvärld fick reklam och marknadsföring nästan mystiska egenskaper.

Reklambyråerna blev till "häxhus", varifrån konsumenternas beteende manipulerades. Reklamen blev, tillsammans med sådana hemskheter som amerikanska filmer och popgruppen ABBA, en del i vänsterns illa hopsnickrade teori om kapitalisternas konspiration mot värnlösa arbetare och konsumenter.

Reklam och marknadsföring är dock inget konstigt eller nytt påfund. Redan på antikens salutorg och på vikingatidens marknadsplatser fanns marknadsföring. Själva ordet antyder vad det handlar om: någon vill föra ut varor eller tjänster på en marknad, någon har varor eller tjänster att erbjuda och vill tala om det.

Även nuförtiden kan marknadsföring skötas muntligt av en torghandlare. Han kan genom att bara höja rösten göra sina potentiella kunder – de som finns på torget – uppmärksamma på försäljningen. Kanske har han också noterat priserna på en skylt,

så att kunderna enkelt kan avgöra om hans erbjudanden är prismässigt förmånliga.

Men för de flesta av dagens tillverkare och säljare är marknadsplatsen – marknaden – vida större än ett torg. De säljer varor över ett land, en världsdelen, eller över hela världen. Då är det inte möjligt att personligen nå de som kan tänkas vara intresserade produkterna. I stället använder de sig av masskommunikation: reklam – i form av reklamutskick, tidningsannonser, reklaminslag i radio och TV etc.

Myten om reklamen

De flesta har säkert hört den gamla Olrogmelodin "Allting kan man sälja med mör-

ordet "nyhet" – men finner vi inte produkten tilltalande kan inte reklamen få oss att köpa den igen.

Det finns många exempel på varor som, trots omfattande reklamkampanjer, aldrig fått fäste på marknaden. Coca-Colas misslyckade försök i USA att lansera en ny Coca-Cola, är ett sådant exempel (se Contra nr 6/1990). Lika illa gick det med Coca-Colan med körsbärssmak, Cherry Coke, som lanserades i Sverige med stora reklaminsatser för något år sedan: den försvann snabbt från marknaden.

På 1970-talet försökte Volkswagen lansera en ny bilmodell – K70 – med hjälp av den tyska bilkoncernens alla reklamresur-

Hade konsumenterna funnit Coca-Cola illasmakande hade ingen reklam i världen kunnat rädda produkten.

dande reklam". Men man kan inte sälja vad som helst – inte ens med "mördande" reklam. Det är en myt, om än en seglivad myt.

För att en vara ska kunna bli en försäljningssuccé krävs, först som sist, att den uppfyller köparnas krav och förväntningar. Hade människor funnit Coca-Cola illasmakande, eller att Levi's jeans var illa sydda, skulle ingen reklam i världen ha kunnat rädda produkterna. Reklam kan locka oss att *pröva* en ny produkt – ett av de bästa orden i reklamsammanhang är

ser. Men bilkonsumenter och motorskribenter upptäckte snart att det var en dålig bil. Tillverkning fick läggas ned. Samma sak hände det stora dataföretaget IBM, när det på 1970-talet försökte lansera en persondator. Felet var detsamma som med Volkswagens bil: produkten höll inte måttet. Det var först ett tiotal år senare som den tekniska utvecklingen gjort det möjligt att tillverka små persondatorer med en kapacitet som nådde upp till användarnas krav och förväntningar.

För att undvika att satsa reklampengar på dåliga eller osäljbara produkter lägger storföretagen ned betydande resurser på marknadsundersökningar och provförsäljning – innan de kör igång med kostsamma reklamkampanjer. Då kan de redan på ett tidigt stadium avgöra om produkten har någon framtid.

98 procent försvinner

Reklam är i själva verket ett högst trubbigt och ineffektivt instrument för att sälja varor. Inom reklambranschen finns ett talesätt som lyder "hälften av all reklam är onödig, frågan är bara vilken hälft".

Talesättet är ett "understatement". Betydligt mindre än hälften av all reklam leder till någon försäljning. Istället försvinner den mesta av reklamen i ett allmänt informationsbrus, eller når fel mottagare som inte är intresserad av produkten.

En amerikansk undersökning, utförd av Harvarduniversitetet, visar att genomsnittsskolläsa amerikaner nås av 200 000 reklammeddelanden om året. Det blir 560 per dag. Av dessa 560 lägger han märke till 76, kommer ihåg 12 och är positiv till 9, dvs tar förslagen till övervägande. Hela 98 procent av reklamen försvinner med andra ord på vägen.

I ett land som vårt, med en allt mer omfattande informationsbildning, över-sköljs vi ständigt av mängder av meddelanden. Den mesta informationen utkonkurreras av andra meddelanden och av andra intressen.

Vi ser helt enkel det vi vill se, något psykologerna brukar kalla *selektiv varseblivning*. Vi tillägnar oss den information som intresserar oss och skärmar av resten. Den som funderar på att köpa en TV, eller en kamera, lägger märke till reklam för TV-apparater, eller kameror, men ser inte annonser som vill sälja barnvagnar eller minkpälsar.

Den bilintresserade observerar sannolikt reklam för nya bilmodeller. Men det är bara om han eller hon verkligen går i köptankar som annonsen leder till handling.

Från att den potentiella köparen observerat annonsen till att det blir någon affär av är vägen sedan lång. Först måste kunden ta sig till bilhandlaren för att se bilen i verkligheten. Säkert vill han också veta mer om dess pris och prestanda, kanske läsa någon broschyr som beskriver bilen. Sannolikt besöker han också andra bilhandlare för att göra jämförelser. Bara om han finner såväl bilen som priset tilltalande blir

KappAhl

ONOFF

Om reklamen gjorde varorna dyrare borde de vara dyrast hos de företag som annonserar mest. Så är det inte. Det är lågprisföretagen som satsar mest på reklam.

det något köp. Och det är inte bara produkten i sig som avgör. Köparens förtroende för bilhandlaren har också stor betydelse.

Då kan man inte säga att det är reklamen fått kunden att köpa bilen, eller ens att reklamen haft någon avgörande betydelse för köpet. Reklamen talar om för kunden att varan finns till salu och var den kan köpas. Men det är också allt.

Visst gör reklamarna sitt bästa för att påpeka produkternas förträfflighet, och visst använder de sig av den framgångsrike försäljarens alla knep att vädja till vår fäfänga och våra brister. Men – och det är viktigt – det är Du och jag som konsument-er som väljer. Vi har makten att avvisa alla erbjudanden, på vilka grunder som helst.

Människor i dagens samhälle är väl förtrogna med reklamens språkbruk och betraktar reklamen just som den subjektiva partsinlaga, som den är.

Visst kan det förefalla märkligt att företagen satsar så mycket på reklam om den nu är så ineffektiv, men reklam är ett jämförelsevis billigt sätt att nå ut till många människor. Då räcker det med att en bråkdel reagerar på erbjudandena för att reklamen ändå ska löna sig.

Schlaugs matematiska lekstuga

Under den stora partiledardebatten i TV, inför valet i höstas, försökte Miljöpartiets

Birger Schlaug sig på ett utspel.

Mitt under debattens gång plockade han fram en hög med reklam-broschyrer och framförde frankt budskapet, att reklamen kostar varje hushåll i Sverige 3.000 kronor om året.

Det är möjligt att Birger Schlaugs siffra är matematiskt korrekt. Totalkostnaderna för reklamen i Sverige blir kanske 3.000 kronor – om man man av någon anledning får för sig att räkna ut kostnaden per hushåll.

Men det handlar om en matematisk lek, på samma sätt som det vore möjligt att även ta fram näringslivets samlade lönekostnader, lokalkostnader, kostnader för maskiner etc, räknat per svenskt hushåll. Frågan blir bara vad siffrorna ska användas till.

Satsningar på reklam och marknadsföring skiljer sig inte från andra kostnader som företagen drar på sig. De ingår alla i samma strävan att förbättra försäljning och vinstresultat och att säkerställa företagets överlevnad.

Om pengarna läggs på nya maskiner, större lokaler, mer personal – eller reklam – saknar från kundens synvinkel helt betydelse. Det skickas inte ut någon separat nota till oss konsument-er som avser just reklamen.

Det är för övrigt en grov missuppfattning av marknadsekonomins funktionssätt att tro, att företag som drar på sig ökade

kostnader utan vidare kan kompensera sig genom högre priser. Vore så fallet skulle alla företag vara lönsamma och "konkurs" ett okänt begrepp.

Miljöpartiets syn på reklamen är nära besläktad med den gamla socialistiska synen på företagets vinster: tanken att varorna skulle bli billigare om konsumenterna slapp "de påslag som bekostar kapitalisternas vinster".

Idag vet vi alla hur varuutbudet sett ut i de länder som avskaffat kapitalismen. I lika galen tunna hamnar den som med liknande argumentation ifrågasätter reklamen. Reklamen är ett viktigt inslag i en marknadsekonomi. Inte minst därför att den befrämjar den i en marknadsekonomi så viktiga *konkurrensen*.

Därför skulle inte hushållen spara 3.000 kronor per år om reklamen försvann, utan tvärtom *förlora* pengar. Konkurrensen skulle bli sämre, vilket skulle leda till högre priser. Vi skulle också få ett sämre varuutbud och troligen, på sikt, lägre kvalitet på varorna.

Den typ av reklam som oftast väcker irritation är direktreklamen, den reklam som hamnar i brevlådan. Argumentet brukar vara, att eftersom de flesta reklamlappar hamnar i sopnedkasten är direktreklamen dyr och onödig.

Just det faktum att samma företag väljer att gång efter gång satsa på direktreklam visar dock på att utskicken ändå lönar sig. Satsningar som lönar sig, som förbättrar företagets omsättning och resultat, kan omöjligtvis vara till nackdel för företagets kunder. I den mån priserna påverkas är det nedåt, inte uppåt.

Om reklamen verkligen betydde dyrare produkter borde priserna vara högst hos de företag som satsar mycket på reklam. Så är det inte: det är de företag som har de *lägsta* priserna – lågpriskedjorna – som annonserar oftast, inte de dyra och exklusiva affärerna. Flitiga annonsörer är till exempel Hennes & Mauritz, Kapp-Ahl, IKEA och andra företag som är kända för låga priser.

Även lågprisvaruhus som Obs! och B&W satsar mycket på reklam. Och på hemelektroniksidan är det lågpriskedjorna ONOFF, Axlins och (numera KF-ägda) City Stormarknad som står för en betydande del av reklamen.

Lågprisbutiker lever på att sälja stora volymer till lågt pris. Då måste de satsa mycket på reklam för att få många kunder. På så sätt pressas inte bara lågpriskedjor-

nas egna priser nedåt. Också andra butiker tvingas anpassa sina priser till lågpriskedjornas nivå, för att inte förlora sina kunder.

Viktigt för marknadsekonomi

Reklamen är inte bara viktig för att upprätthålla konkurrensen.

Det är reklamen som möjliggör för tillverkare och säljare att snabbt föra ut information om nya produkter. Det är reklamen som berättar för konsumenten var varorna finns och var priserna är förmånligast. Den ger information om allt ifrån extrapris på kaffe till billiga jackor och nya bilmodeller. Den upplyser om när den nya filmen eller teaterpjäsen har premiär. Och den berättar om nya typer av försäkringar,

Men självfallet förekommer missledande reklam. Världen är full av skojare och det vore ju konstigt om inte en och annan fick för sig att annonsera. Reklam som uppenbarligen är utformad för att lura köparen ska naturligtvis beivras – på samma sätt som man beivrar andra former av bedrägligt beteende.

Trots dessa smärre plumpar i reklamprotokollet utgör reklamen ett lika viktigt som ofrånkomligt inslag i en marknadsekonomi. Den är i själva verket essentiell för att marknadsekonomi ska fungera.

Därför får vi stå ut med en hel del "onödig" reklam, som den för kattmat, tuggummi, hårshampoo och tandkräm. Men å andra sidan: vem avgör vilken reklam och vilka produkter som är "onödiga"? För

Märkesreklamen ger tillverkarna ett incitament att hålla en hög kvalitet på sina produkter. Dåliga produkter skulle förstöra det goda rykte som reklamen försökt bygga upp.

om resor, utbildningar och nya hushållsmaskiner. Och så vidare.

Även den rena märkesreklamen är betydelsefull. Den ger annonsören/tillverkaren ett incitament att upprätthålla en hög kvalitet på sina produkter.

Med reklam kan man göra sitt varumärke känt, men för att upprätthålla det goda rykte som reklamen vill underblåsa måste produkterna vara bra. Annars är reklam-pengarna, de stora summor som investeras i varumärkets goodwill, bortkastade.

Lika fatalt för företagets goda rykte vore det att komma med missledande eller ovederhäftig reklam. Känner kunden sig lurad kommer hon inte att köpa företagets produkter igen, och dessutom: hon kommer att avråda vänner och bekanta från att köpa dem.

Huvuddelen av all reklam skulle därför uppfylla alla tänkbara krav, även förutan lagstiftning och konsumentorganisationer.

kattälskaren kan kattmat vara en nog så väsentlig produkt...

Till de mer kuriösa myterna kring reklamen, med ursprung i sextiotalets vänster-rörelser, hör slutligen den om "de hundra tandkrämssorterna". "Att det finns hundra tandkrämssorter", betraktas av mytens förespråkare som ett påtagligt bevis på reklamens och marknadsekonomins avigsidor.

Varför inte alla företag som så önskar ska få tillverka alla de sorters tandkrämer som de kan få avsättning för, framgår dock inte av resonemanget. Inte heller om en statlig myndighet ska kontrollera tillverkning och import av tandkräm.

Det märkliga (eller lustiga) med myten är dock att den fortfarande förekommer – trots att den är så lätt att tillbakavisa. Det finns nämligen inte hundra tandkrämssvarianter på marknaden. På sin höjd tjugo. Det inte särskilt många. □

SVERIGE-NYTT

Contras notisavdelning har sammanställts av Carl G. Holm. Den innehåller sammanfattningar och kommentarer till händelser i världen. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är sammanfattningar av originalkällan, försävt inte annat markerats med citationstecken.

LOs dåliga affärer

LO räknar för första gången med att säga upp personal. Den centrala styrkan på över 200 personer skall nu bantas rejält. Kanske med 80 personer. En del av förklaringen till nedskärningen är att de hundratals miljoner som LO varje år fått som bidrag för utbildning av fackliga förtroendemän om den "nya" medbestämmandelagen (införd 1977) nu kommer att dras in.

En annan viktig förklaring är att LOs övriga affärer gått uruselt. Under 1991 sjönk värdet på LOs största aktiepost, i bolaget SILA, som är ägare av de svenska privata intressena i SAS, från 190 miljoner kronor till 30. Dessutom lyckades LO köpa på sig fastigheter för 600 miljoner kronor 1990, det år då priserna stod som allra högst. På fastighetsinnehavet förlorade LO enligt Veckans affärer 250 miljoner kronor under 1991. Till allt detta kommer så haveriet för A-pressen.

Bolaget skulle häromåret göras lönsamt och marknadsinriktat. Det skulle vara slut på LOs ständiga subventioner till knappt lästa socialdemokratiska tidningar runt om i landet. A-pressen skulle bära sig själv och i det syftet fick bolaget ett rejält tillskott av kapital. Det spelades bort på vidlyftiga affärer, bl a köpet av Bertmarks förlag och ett förlag som ägdes av den tidigare ledande aktivisten i Europeiska Arbetarpartiet, John Hardwick. Hardwicks förlag gick i konkurs ganska snart och Bertmarks har sålts med stora förluster.

Förlusterna inom A-pressen har nu tvingat bolaget att sälja ut den ena s-tidningen efter den andra till privata ägare. I en del fall har det varit rena skojare, vilket har lett till att bolaget har plundrats och tidningen lagts ned, i andra fall har det varit seriösa köpare som lyckats driva tidningen vidare.

LOs dåliga affärer har en god sak med

sig. Organisationen anser sig inte längre ha råd att hålla sig med tusentals representanter i offentliga myndigheter, nämnder och råd. Det korporativa inslaget i svensk förvaltning kommer att minska, vilket är ett framsteg för demokratin.

SAF beslöt sig häromåret för att dra sig ur flertalet myndigheter av ideologiska skäl. LO skulle gärna stanna kvar, men har inte råd. Väljarna behöver inte bry sig om orsaken till reträtten, de kan i bägge fallen glädja sig åt ökat inflytande över de offentliga organens beslut.

Momskineseri

Som man kunde vänta sig innehåller anvisningarna om den nya sänkta momsen på transporter och livsmedel en rad märkligheter. Det blir ett nytt spännande område för skattepoliserna.

De som tidigare satt och spanade på hur många som tog med sig pizza-kartonger från pizzeriorna, för att avslöja moms-fusk. Momsen var tidigare nämligen högre på pizza som togs med hem än sådan pizza som äts på stället. Nu är den skillnaden borta, men det kommer istället andra.

På persontransportområdet gäller inte moms-sänkningen karuseller och berg- och dalbanor. Antagligen lagstiftarens speciella känga åt Sommarlands-direktören Bert Karlsson. Sprit och vin fick sänkt moms, men bara på restauranger. På Systembolaget hålls den höga momsen kvar. Alla rökarer borde dessutom glädja sig åt att tobak i skattesammanhang räknas till livsmedelsgruppen. Men där har man hittat på ett speciellt undantag för att hålla kvar momsen på den högre nivån. Vattenledningsvatten räknas däremot inte som livsmedel. Sänkt skatt på sprit, men bibehållen skatt på vatten är alltså följderna av den nya moms-lagstiftningen.

För en livsmedelshandlare innebär den nya momsen att det som stämplas ut i kassan i princip måste förses med olika skattesatser. Den som köper diskmedel, hushållspapper eller en veckotidning skall ju nämligen betala full moms. Strålände framtidsutsikter för skattepoliserna!

ABF backar upp marxismen

Den huvudsakligen av socialdemokratiska partiet kontrollerade (och av skattebetalarna finansierade) bildningsorganisationen ABF backar finansiellt upp stiftelsen Centrum för marxistiska samhällsstudier "Marxistiskt folkuniversitet 1992". Ordförande i stiftelsen är förre kommunistledaren C H Hermansson och organisationen tackar utöver ABF bl a Svenska Fredskommittén (en av det tidigare Sovjetunionen styrd "fredsrörelse", som den riktiga fredsrörelsen inte vill ha med att göra), Panarabiska kommittén och FiB-Kulturfront.

MARXISTISKT FOLKUNIVERSITET
MITT I KRISEN

JAN MYRDAL
BENGT GÖRANSSON
NINA LEKANDER
ANNA HEDBERG
TORBJÖRN SÄFVE m fl

3-5 JANUARI 1992
ABF-HUSET SVEAVÄGEN 41 STOCKHOLM
PROGRAM 00-031 70 04

Socialdemokratiska ABF backar upp marxistiska studier...

Finns privatanställda i riksdagen?

I förra numret av Contra redovisade vi en studie som Industriförbundet gjorde inför riksdagsvalet. Den visade att de offentliganställda var i förkrossande majoritet bland de valbara kandidaterna i alla partier utom moderaterna (där det dock var en rejäl – alltså inte "förkrossande" – majoritet på 57 procent) och Ny Demokrati.

Nu har SAF-Tidningen tittat på de valda riksdagsledamöternas yrkestillhörighet (vilket inte är precis samma sak som om de är offentlig- eller privatanställda). Resultatet framgår av nedanstående tabell. Eftersom titlarna inte utesluter varandra kan det i något fall bli så att ett partis summa överstiger 100 procent – då har en del riksdagsmän räknats till flera kategorier.

	Politiker m m	Skola	Vård	Arbetare	Företagare
Moderaterna	20%	19%	27%	1%	10%
Folkpartiet	17%	19%	25%	3%	14%
Centerpartiet	31%	25%	31%	–	3%
KdS	17%	17%	38%	–	–
Socialdemokraterna	47%	13%	24%	9%	–
Vänsterpartiet	25%	31%	50%	19%	–
Ny Demokrati	8%	4%	12%	12%	20%
Hela riksdagen	30%	17%	27%	6%	5%

Ingen pension från staten...

Det har dykt upp en teknisk hake av nog så allvarligt slag när staten diskuterar en privatisering av verksamheten inom en del statliga verk. Redan omvandlingen från statligt verk till statsägt aktiebolag kan stöta på finansiella problem av stora dimensioner.

De statliga verken har nämligen inte lagt undan några pengar för de anställdas pensioner. Statspensionerna tas löpande ur den statliga budgeten, det finns alltså inga "reserver" som i privata företag. Ett privat företag har två vägar att ordna sina pensionsåtaganden. Antingen betalar företaget in premier till något av de två stora tjänstepensionsbolagen, SPP eller AMF. Eller också bokför företaget i sin egen balansräkning en skuld i form av pensionsåtaganden.

Den skulden skall försäkras i ett särskilt bolag, FPG, som garanterar att bolaget kan stå för sina pensionsåtaganden. Även den som arbetat i ett konkursdrabbat företag

skall vara förvissad om att han eller hon får ut sin pension.

Om ett statligt verk omvandlas till bolag bortfaller statens ansvar att betala statspensioner. Därför måste medel avsättas i balansräkningen. Det är stora pengar. De privata pensionsbolagen har fonder på sammanlagt 300 miljarder kronor. När affärsverket FFV gjordes om till bolag förra året avsattes en miljard kronor som pensionsskuld. Regeringen ordnade fram pengar i särskild ordning den gången, men är osäker till vad som kommer att ske framöver. Kanske är de stora statliga verken inte värda mer än en bråkdel av vad en balansräkning visar. Posten har t ex uppskattats ha en pensionsskuld på 7,5 miljarder kronor. Vem skulle betala 7,5 miljarder ens för ett postverk utan pensionsskulder?

Svensk utbildning

Vi har tidigare i Contra några gånger berättat om att antalet svenskar som ägnar sig åt högre studier är lägre än i flertalet övriga europeiska länder. Produktivitetsdelegationen har granskat vad vi får för våra utbildningspengar. Vi får t ex 180 skoldagar per elev och år. I Japan har man över 240 skoldagar.

Kostnaderna i den svenska skolan har tredubblats per elev räknat sedan början av 1960-talet. Utan att utbildningsresultatet blivit mätbart bättre. Genom bl a den omfattande hemspråkundervisningen har antalet elever per lärare sjunkit till i genomsnitt 10 i Sverige, att jämföra med 16 i Norge och 19 i Frankrike.

Sverige har färre akademiskt utbildade än flertalet andra västländer. Trots det är det en mycket stor del av de akademiskt utbildade som är engagerade i den offentliga sektorn. Inte mindre än 71 procent av de akademiskt utbildade arbetar åt en offentlig arbetsgivare.

Kapitalskatterna ger minusresultat

Hans Lindkvist har nyligen skrivit en doktorsavhandling vid Handelshögskolan i Stockholm. Avhandlingen behandlar kapitalbeskattningen, dvs arvs- och förmögenhetsskatterna.

Lindkvist har gett sig ikast med att intervjua dem som "flytt landet" av skattekärl och jämför den gruppen med en kontrollgrupp som stannat kvar i Sverige. Lindkvists slutsats är att staten förlorar lika mycket i inkomstskatter på dem som emigrerar som hela arvs- och förmögenhetsskatten inbringar.

Från statsfinansiell synpunkt skulle det alltså ha varit likgiltigt om det inte funnits någon arvs- och förmögenhetsskatt. Frånvaron av kapitalskatter skulle ha lockat tillräckligt många rika svenskar att stanna kvar i landet (istället för att emigrera till Storbritannien, Schweiz, Frankrike och andra länder) för att de rika människornas inkomstskatt helt skulle ha kompenserat bortfallet av kapitalskatteintäkter. Studien avser åren 1975-84 och idag skulle antagligen resultatet bli något annorlunda.

Socialstyrelsen säger...

att svensk sociala förmåner inte alls är särskilt unika. Socialstyrelsen har på uppdrag av (den tidigare socialdemokratiska) regeringen granskat en del europeiska länders sjukvård och sociala omsorgssystem.

Också när det gäller svenska "paradgrenar" som barnomsorg visar det sig att andra länder, t ex Tyskland, har mer generösa förmåner. I Tyskland är ledigheten vid barnafödande arton månader, medan den i Sverige är 15 månader.

Frihetens röst
08-652 48 99

UTLANDS-NYTT

Staten skapar inte nytänkande

Häromåret förklarade det mäktiga japanska handels- och industriministeriet MITI att Japan skulle bli ledande på datorer. Det skulle ske genom en samordnad insats för utveckling av "femte generationens" datorer, datorer som skulle ha artificiell intelligens och själva förmå att formulera de problem som skulle lösas. I centrum för den japanska satsningen sattes MITI, som dessutom skulle samordna verksamheten i de stora japanska dataföretagen.

Staten kan dock inte kommendera fram nytänkande. Det japanska projektet, som har pågått i tio år, har blivit ett monumentalt fiasko, som stått de japanska skattebetalarna dyrt (2,5 miljarder kronor), utan att ge några nämnvärda fördelar för de japanska dataföretagen. De som har varit framgångsrika har vunnit sina lagrar på helt andra områden än "femte generationens datorer".

Danmark på rätt väg

För fem år sedan var det ingen ände på eländet i Danmark. Statens affärer var usla och den danska ekonomin befann sig i en besvärlig situation. Idag har Danmark Nordens starkaste ekonomi. Bara Danmark, Frankrike och Luxemburg klarar idag de strikta krav som EG satt upp för medlemskap i valutaunionen.

Inflationen är EGs lägsta på 3 procent och handelsöverskottet är 50 miljarder kronor (Danmark plågades i decennier av ständiga underskott och hot om ingripanden från IMF). Vägen till en stabil dansk ekonomi har gått via försiktighet när det gäller statens utgifter – bara en procents ökning per år (real) sedan 1984. Ända sedan 1987 har det funnits en motsvarighet till "Rehnberg-avtalet" på den danska arbetsmarknaden. Följden har blivit att lönerna ökat med 4-5 procent per år. Tillväxten i den danska ekonomin ligger nu på över 2 procent per år – i Sverige har vi minussiffror.

Privat företagsamhet i Kina

Kommunismen härskar visserligen i Kina – på det politiska planet. Men inom eko-

nomin förekommer faktiskt en viss liberalisering, som gått betydligt längre än vad man ännu hunnit åstadkomma i Ryssland. Kina har ju också den fördelen att landet har en affärstradition – åtminstone kan unga kineser fråga morfar hur det gick till. I Ryssland finns det inga nu levande som kan delge den unga generationen sina erfarenheter av ett kapitalistiskt samhälle.

De små privata företagen ökade sin omsättning 1991 med otroliga 45 procent (det mesta naturligtvis i nytillkomna företag). De "kooperativa" (halvprivata) företagen ökade med 25 procent. De statliga företagen låg långt efter, men även där kunde försäljningen öka med 11 procent, beroende på det "smörjmedel" som de många små företagen tillgodosåg marknaden med.

Mycket av den statliga sektorns produktion är dessvärre helt osäljbara produkter som staplas på hög och som i kommunistisk bokföring inte kostar företagen någonting. Utländska ekonomer uppskattar att två tredjedelar av de statliga företagen går med förlust (förlusterna täcks av statsbidrag), medan kineserna själva medger att så många som 40 procent går med förlust.

Det är stora skillnader mellan olika regioner. I Guangdong-provinsen (Hongkongs närmaste granne) är den ekonomiska tillväxten särskilt stark, men så har man där också släppt efter på tyglarna mer än på andra håll. I provinsen är det nu bara en tredjedel av industriproduktionen som kontrolleras av statliga företag. En hel del av de privata företagen är utlandsägda. Både Hongkong-kineser och kineser bosatta på Taiwan har stora affärsintressen i Guangdong-provinsen.

Kommunismens sista fäste

tycks ligga i Sydafrika. ANC – som får rikligt stöd av Dig och andra svenska skattebetalare – är fortfarande till stor del kontrollerat av det sydafrikanska kommunistpartiet.

ANCs centralkommitté består av 91 ledamöter. Hälften av dessa är medlemmar i sydafrikanska kommunistpartiet. Elva av kommunistpartiets egna 24 centralkommit-

téledamöter är samtidigt medlemmar av ANCs centralkommitté.

Libertarianer i belgiska parlamentet

Ett renlärt libertarianiskt parti under ledning av Pierre van Rossem lyckades få tre platser i det belgiska parlamentet i samband med höstens val. Partiet tog sina mandat i den flamländska delen av det politiskt och språkligt klivna landet.

Demokrati, men...

Haiti har länge varit Amerikas fattigaste land. Under decennier styrdes landet av familjen Duvalier. När Duvalier junior störtades avlöste den ena militärregimen den andra. Efter fria val valdes Jean-Bertrand Aristide, en katolsk präst, till president. Aristide störtades i en kupp förra året och sedan dess har Haiti utsatts för påtryckningar för att återinsätta den demokratiskt valde Aristide som president. I spetsen för påtryckningarna har president Bush stått, men också Sverige har på olika sätt deltagit i aktionerna mot den nya regimen.

Beskrivningen av den nya regimens uselhet är med största sannolikhet riktiga. Det stora problemet för Haitis folk är att Aristide knappast var bättre. Aristides politiske motståndare advokaten och människorättskampen Sylvio Claude mördades i anslutning till kuppen av en mobb med den sydafrikanska "halsbandsmetoden" (ett brinnande bildäck runt halsen). Tre dagar innan mordet hade Aristide i radio sagt att han gillade doften av brinnande gummi och att hans motståndare borde få vad de förtjänade.

Till Aristides kompositioner hör sången "Kapitalismen är en dödssynd".

Castro talar ut

På kommunistpartiets kongress i Havanna i slutet av förra året förklarade presidenten och diktatorn Fidel Castro "att tala om Sovjetunionens kollaps är som att tala om möjligheten att solen inte skall gå upp i morgon". Pierre Schoris (och Olof Palmes) vän förklarade vidare att pluralistisk demokrati är "fullständig smörja", som skulle splittra Kubas folk och hota landets självständighet. Den svenska u-hjälpen till Kuba fortsätter fram till halvårsskiftet 1992.

Nytt försök i Argentina

Argentina var under mellankrigstiden ett av världens mest avancerade industrilän-

der. När den interventionistiske och populistiske (fascistiske menar många, socialistiske menar andra, möjligen har bägge rätt) presidenten Juan Peron tog makten i mitten av 1940-talet började Argentinas långa nedgångsperiod. Under hela efterkrigstiden har peronisterna haft ett förlamande inflytande på argentinsk politik, men nu tycks det som om det skall ske ett nytänkande inom peronistpartiet.

Presidenten Carlos Menem, själv vald som representant för peronistpartiet, har tillkännagivit ett radikalt liberaliseringsprogram. Regleringarna av landsvägstrafiken, spannmåls- och kött handeln avskaffades i slutet av förra året. Samtidigt avskaffades flertalet import- och exporttullar och andra regleringar av liknande slag. Åtgärderna är radikala och bryter drastiskt mot tidigare filosofi i Argentina.

Marijuana som läkemedel

Opium (morfin) har som bekant en viss användning som läkemedel. När det gäller marijuana och LSD har dock inställningen från läkarvetenskapen varit helt avvisande. Det är knark och inget annat.

När det gäller marijuana börjar dock synen ändras. Forskare vid Harvard har konstaterat att marijuana fungerar bra som lindring för cancerpatienter som utsätts för kemoterapi. De drabbas ofta av uppkastningar, vilka kan förhindras med marijuana (helst faktiskt rökt, men det fungerar också med tabletter).

Tanzania

är näst Vietnam den största skandalen för svensk u-hjälp. Hundratals miljoner kronor öses in i det socialistiska landet varje år och levnadsstandarden bara sjunker och sjunker. Tanzania består av två delar, fastlandsdelen, den gamla tyska kolonin Tanganyika och Zanzibar utanför kusten. Zanzibar är framförallt känt för sina kryddnejliksodlingar.

Innan socialismen slog till svarade Zanzibar för hälften av världens produktion av kryddnejlika, en synnerligen lönsam verksamhet, som gav Zanzibar-borna en efter afrikanska förhållanden god levnadsstandard. 1967 producerade Zanzibar 18 000 ton kryddnejlika. Sedan nationaliserades plantagerna och bearbetningen. 1985 var produktionen nere i 1 500 ton.

Kapitalismens intåg i östra Tyskland

Svenska massmedia gråter över problemen

i östra Tyskland (och i Östeuropa). Och visst har man problem. Men i ett kapitalistiskt samhälle finner påhittiga människor lösningar på problemen. Marknadsekonomi har en enorm utvecklingskraft. En utvecklingskraft som märks mer i östra Tyskland än någon annanstans i det tidigare kommunistiska Europa. I Tyskland finns det ju gott av den i övriga Östeuropa så sällsynta varan "entreprenörer".

På ett och ett halvt år har det nu skapats två miljoner nya arbetstillfällen i östra Tyskland. Och det är riktiga arbeten istället för de "lätsarbeten" som fanns i det kommunistiskt styrda Tyskland. 370 000 nya småföretag har startats – och överlevt. Därtill kommer tiotusentals som har misslyckats.

Treuhandanstalt har lyckats sälja 3 000 företag, en tredjedel av de företag som finns på lager. Investeringarna i östra Tyskland uppgick till över 200 miljarder kronor 1991, och siffran blir ännu högre i år. Vid sekelskiftet kommer östra Tyskland sannolikt att ha den modernaste maskinparken och den bästa infrastrukturen i Europa.

Arresteringsorder

Franska domstolar anser att frågan om vilka som var ansvariga för bombattentatet mot PanAm-planet ovanför den skotska byn Lockerbie är löst.

Domstolarna har utfärdat arresteringsorder mot fyra libyer, bl a överste Khadaffis svåger Abdullah Senoussi och biträdande

chefen för Libyens säkerhetstjänst. Libyerna vägrar – inte förvånande – att lämna ut de anklagade.

Hemlösa i Amerika

I USA finns uppskattningsvis en halv miljon hemlösa. Många har själva valt att bo "på gatan". Tidigare har de haft plats på mentalsjukhus och andra institutioner, men enligt amerikansk lag kan man inte hålla folk inspärrade där om de bara är farliga för sig själva (och inte omgivningen). En stor del – fyrtio procent uppskattas det – av de hemlösa har en sådan bakgrund. De skulle omgående kunna flytta tillbaka till någon institution.

En stor del av de återstående har hamnat i sin nuvarande situation på grund av drogmissbruk. Den som vill kan alltid få hjälp. Det finns dock ett inslag av statlig planering och välvilja som gjort att en liten men växande grupp av de hemlösa hamnar på gatan.

I New York och andra stora städer har man omfattande program för att "bygga bort slummen". Antalet billiga (verkligt billiga) enrumsbostäder i New York har minskat från 150 000 i mitten av 1970-talet till 50 000 idag. En del av dessa bostäders tidigare invånare har drivits ut på gatan genom en kombination av begränsade ekonomiska resurser och statlig planering för att skapa bättre bostäder. Inga bostäder alls tycks vara bättre än dåliga bostäder...

Det är numer inte möjligt enligt amerikansk lag att hålla någon inspärrad på mentalsjukhus eller annan institution. Myntets baksida är dock att få mentalpatienter hamnar "på gatan", oförmögna att ta tillvara sina egna intressen.

Jakten på röd oktober...

Såg Du Musikgruppen Oktobers långfilm "Sven Klangs kvintett" ett par dagar före julafton i SVTs Kanal 1? Då fick Du se en välgjord film som redan anses vara en svensk klassiker.

Men visste Du också att Oktober sedan 1978 är anställda av Södertälje kommun för att spela teater för barn och vuxna? Och att ett av gruppen främsta syften är att sprida socialistisk propaganda, ofta på ett försåtligt sätt? Så är det i alla fall.

Ny Demokrati i Södertälje går nu spetsen för opinionen mot Oktober-gruppen och har nyligen publicerat boken *Skandalen Oktober*, som väckt stor uppmärksamhet.

Det var 1978 som Oktober kom till Södertälje kommun från Skåne, där man tidigare varit fast förankrad. Oktober hade då blivit rikskänd genom produktioner som *Sven Klangs kvintett*, *Tältprojektet* och *Prins Hatt under jorden*. Gruppen gjorde ingen hemlighet av sina politiska ambitioner, utan skrev i paragraf 2 i sina stadgar (som vederligen fortfarande gäller):

"Föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen på det sätt att medlemmarna genom eget arbete med musik och dramatik bedriver en musikteaterverksamhet byggs på gruppteaterns arbetsmetoder med genomförd teaterdemokrati och präglad av en socialistisk grundsyn" (min kursivering).

Och i ett målsättningsdokument som Oktober tillställde kommunen vid början av sin anställning i Södertälje heter det i en del:

"Vi vill använda vårt teaterarbete som ett instrument i en process som avser att förändra det nuvarande samhället till ett socialistiskt samhälle. Vi ser arbetarklassen som huvudkraften i denna förändringsprocess och anser därför att den är vår viktigaste publik, vår viktigaste inspirationskälla, det gäller såväl vuxna, ungdomar som barn" (min kursivering).

Lenindikter

Musikteatern Oktober bildades hösten 1972 av unga, radikala aktörer och musiker från Malmö och Lund. Oktobers konstnärliga

Musikteatergruppen

oktober

Musikgruppen Oktober präglas enligt föreningens stadgar av en socialistisk grundsyn.

ledare, Ingrid "Ninne" Olsson, redogjorde på följande sätt för tillkomsten i en intervju i *Länstidningen* (Södertälje) den 21 oktober 1983:

"Vi träffades för att prata teater. En kille bland oss – Anders Lindström – hade just tonsatt en del av Lars Forsells 'Oktoberdikter'. Jan Lindell, dragspel, en trumsla-

gare och Eva Remacus, sång, hade börjat gå ut med dem till bl a skolorna."

Ninne Olsson var vid denna tid verksam med att doktorera kring ämnet "revolutions-teater" och ville jämföra hur teater uppstod och användes under Pariskommunen samt franska och ryska revolutionerna. Parallellt därmed var Olsson med om att sätta upp utställningen *Revolutions-Teater* i Lunds konsthall.

Oktobers första pjäs blev *Det finns aldrig en avslutad sång – scener från en by i Revolutionens Ryssland*. Den var byggd på Lars Forsells *Oktoberdikter* (1971) och beskrev hur bolsjevikgruppen 1917 påverkade fem bönder i en rysk by, långt borta från revolutionens epicentrum. Det var från Forsells verk som gruppen hämtade sitt namn.

Det är av intresse att veta, att *Oktoberdikter* är fyllda av beundran för kommunisternas revolution i synnerhet och dess ledare, Vladimir Iljitsj Lenin, i synnerhet. 1970-talets början var naturligtvis en höjdpunkt för den revolutionsromantik som florerade i västerlandet och som var särskilt utbredd bland kulturutövare och personer verksamma inom media.

20 år senare har både revolutionsromantiken och den revolutionära utvecklingen i Ryssland och det därefter följande Sovjetväldet gravt komprometterats. Det är värt att notera, att Musikteatergruppen Oktober trots detta valt att hålla fast vid sitt revolutionära namn.

"Sven Klang"

Hösten 1973 satte Oktober upp *Modern* i Bertolt Brechts version av Maxim Gorkij, och 1974 kom bland andra produktionerna *Här har ni Majakovskij*, ett TV-program där man framförde tonsatta dikter av den ryske poeten och självmördaren. Men det är alltså *Sven Klangs kvintett* som blev gruppen genombrott. Den hade premiär

1974 på Södran i Malmö, och våren 1976 körde gruppen igång sin filminspelning av stycket som kom upp på biograferna hösten samma år. *Sven Klang* visades även utomlands och är, det skall erkännas, mycket sevärd.

Filmen handlar om ett dansband i Skåne och den konflikt som uppstår mellan bandets despotiske ledare Sven Klang och den nye saxofonisten Lasse (spelas av Christer Boustedt). Filmen är en insiktsfull skildring

tet sedan många år.

Svaret på frågan är, att den teatersyn som Oktober representerade passade Södertäljes kommunstyre bestående av socialdemokrater och kommunister tämligen väl. Kommunen hade sedan slutet av 1960-talet vidare bedrivit en vänsterinriktad och expansiv kulturpolitik under Eje Högeståts ledning och visat en speciell faiblesse för den så kallade progressiva (läs: socialistiska) kulturen. Med engagemanget av Ok-

till alla de skandaler och kontroverser som kantat gruppens verksamhet i Södertälje.

Ja, redan innan gruppen kom till kommunen blåste det upp till storm. Fullmäktigeledamoten Bengt Johansson (fp) skrev sommaren 1978 till länsstyrelsen och ifrågasatte, om kommunen verkligen ingått ett lagligt avtal med Oktober. Johansson ansåg, att "kommunen köpt uttalat politiskt uppdrag", och att "verksamheten har en uttalad begränsning till viss grupp av kommunens invånare". Vidare skrev Johansson till länsstyrelsen att "avtalet med Oktober är enligt min uppfattning ett flagrant övertramp i fråga om ensidig indoktrinerade verksamhet av politisk art".

Det är inte svårt att hålla med Bengt Johansson om detta. Och inför 1979 års Eurovisionsschlager-festival i Israel gick Oktober till hårt angrepp mot statens Israel i ett flygblad som distribuerades vid stadens skolor. I bladet hette det bland annat:

"Denna slätstrukna skräpmusik är ett uttryck för de krafter som verkar för en passiviserande kultur. (...) Förutom att förmedla denna kultur, har årets festival ytterligare ett syfte. Att göra propaganda för Israel. Ett Israel som vill göra sken av att vara en demokratisk, 'europisk' stat för att dölja att landet är rasistiskt. Israel ser sin sitt bildande fördrivit den arabiska befolkningen till flyktingläger i grannländerna. Dessa palestinier lever under ständig hot från Israel som försöker utplåna dem som folk."

Socialistiskt innehåll

Inställningen till Israel är symptomatisk för den politiska utrikessyn som Oktober förträder. Inte minst har man i en rad skådespel engagerat sig för de kommunistiska krafterna i Latinamerika, också i barnpjäser – såsom i förskolepjäsen *Lucho – indianpojke från bergen* som hade premiär på ett daghem 1980. Ett par år senare deltog Oktober-medlemmar i pjäsen *Hoppet* på kulturhuset i Stockholm tillsammans med "kulturgruppen" Wiwilli. Det var samma gamla vanliga visa om hur "kapitalismen" och "fascismen" suger ut de fattiga folken men att det finns en väg ut i form av exempel som Nicaragua (under Sandinisterna) och Kuba (under Castro).

Den 6 oktober 1980 satte Oktober upp den fiaskobetonade *I en annan tid* på Estran i Södertälje. Det var en politisk pjäs som diskuterade olika socialistiska synsätt och möjligheter att styra Sverige, till exem-

Hösten 1978 flyttade Musikgruppen Oktober till Södertälje från Malmö. Södertälje kommun ställde genast upp med lokal och 300.000 kronor.

av konstnärskapets villkor och har helt välförtjänt blivit något av en svensk klassiker. Filmen är inspelad i svart-vitt.

Det var också med *Sven Klang* som Oktober blev en fullt professionell ensemble. *Dagens Nyheter* gjorde en helsida om styckets teaterversion 1975 och hade en mycket positiv recension av kulturkritikern Leif Zern. "Det räddade oss in i det professionella teaterlivet", förklarade Ninne Olsson – som tillsammans med Henric Holmberg skrev manus till *Sven Klang* – i *Länstidningen* den 21 oktober 1983.

Man kan fråga sig varför Södertälje kommun var så angelägen om att engagera en uttalad socialistisk propagandagrupp som Oktober. Faktum var ju, att Malmö kommun – där Oktober tidigare haft en bas – tröttnat på den agitationsteater som Oktober stod för. Ändå hade Malmö vid denna tid en solid socialdemokratisk majori-

ter nådde denna kulturpolitik sin kulmen.

Mot Israel

I en interju i numera nedlagda kommunisttidningen *Ny Dag* 1979 underströk Henric Holmberg Oktobers socialistiska identitet:

"En del grupper har försökt att relativt anonymt glida in i det sociala livet. Men vi valde att öppet deklarerat att vi stod för en socialistisk teater. (...) Vi tror inte att konfrontation är av ondo. Konflikter kan vara fruktbarande, motsättningar ska dras fram och göras tydliga."

Holmbergs teser stämmer helt överens med den marxistiska teorin om alltings utveckling via dialektiken, det vill säga en lagbunden serie motsättningar som leder utvecklingen framåt mot allt högre stadier på vägen mot det socialistiska och slutligen kommunistiska idealsamhället. Därför kan Oktober heller knappast vara negativa

Proudhons anarko-syndikalism och den engelska gillesocialismens. Föreställningen var tungrodd och tråkig och fick katastrofalt dålig kritik också i den normalt tillmötesgående lokalavisan. Endast 1 700 personer såg skådespelets 13 föreställningar i Södertälje.

Andra pjäser med klart socialistiskt innehåll var klasskampspjäsen *Stridshästen* (1982), proletärdramat *Syndfull skapelse* (1984), Brechts klassiker *Tovskillingsoperan* (1985) samt den socialistiske författaren Björn Runeborgs *Kolonilotten* (1991).

De krafter som vill ha kvar Oktober i Södertälje hänvisar ofta till att gruppens socialism numer naggats i kanten. Kommunfullmäktiges vice ordförande, moderaten Gunnel Liljegren, förklarade exempelvis i ABC-nytt i december 1991 att hon inte ansåg att Oktober är socialistiskt idag. Påståendet är felaktigt.

Studerar vi innehållet i produktionen *Kolonilotten* så finner vi nämligen samma typ av schablonartade propaganda som i många tidigare pjäser. Pjäsen målsättning förklarar vara att skapa förståelse mellan svenskar och invandrare. Ändå framställs svenskar – erkännerligen manliga sådana – som antingen paranoida hypokondriker eller tafatta tontar. Medan invandrarna är aktiva, levande förstående och varma. Särskilt invandrande kvinnor. Förstås.

En figur i pjäsen springer dessutom runt scenen iförd kalsonger som tillverkats av en svensk flagga. Smakfullt? Kulturvänstern applåderar självfallet, men inte så många andra.

Säg upp avtalet!

Ny demokrati i Södertälje har den uppfattningen, att avtalet mellan Oktober och kommunen snarast möjligt bör sägas upp. Det kan inte vara skattebetalarnas skyldighet att bekosta den politiska propaganda Oktober står för. För närvarande avlönas gruppen med 1,5 miljoner kronor per år och åtnjuter dessutom rundligt tilltaget stöd från Statens kulturråd.

Låt kultur – också teater – stå på egna ben. Avpressa den inte till varje pris ett budskap. Då blir den föga mer än ett politiskt bihang. Den budskapsrelaterade teatern hör till en förgången tid. Naturligtvis kan kultur i vissa sammanhang på ett fullt legitimitet sätt användas i kampen mot diktatur och orättvisor. Som i nazismens Tyskland eller kommunismens Sovjet. Men om kultur – teater, måleri, skulptur, litteratur, musik, film etcetera – *enbart* får den funk-

Bara nyd gör motstånd i Södertälje

Södertäljes politiska majoritet består av (s), (v) och (mp). Därmed avviker staden från den politiska trend bort från socialismen som blev följden av valet den 15 september i Stockholms län och annorstädes.

Mellan 1988 och 1991 styrdes Södertälje av en svårhanterlig koalition mellan moderater, folkpartister, centerpartister och miljöpartister. Det var det första icke-socialistiska kommunstyret på 60 år.

1988 blev Miljöpartiet vågmästare, och samma sak blev fallet även 1991. Men med skillnaden att nu valde (mp) att alliera sig med vänstern. Miljöpartiet har endast tre ordinarie representanter i fullmäktige mot fyra för Ny demokrati.

En följd av valutgången blev att Södertälje för nästa treårsperiod får det tvivelaktiga nöje att ha ett kommunistiskt kommunalråd i Per Jacobson.

Det är sannolikt ett av Europas allra sista kommunistiska kommunalråd, låt vara att Jacobson – tillika ordförande i bildnings-

nämnden – officiellt avsvurit sig kommunismen, som han numer betraktar som "den finaste tanke som någonsin blivit född" men "omöjlig att genomföra" (*Länstidningen*, 4 oktober 1991).

Det kan tilläggas att Jacobson bor i en villa i Enhörna och har ett fashionabelt sommarställe i Torekov...

Södertäljes politiska vänsterstyre kommer säkert att lyckas med att bibehålla Oktober i staden fram till nästa val 1994. Men allt talar för att den planerade satsningen på regionteater som den förra borgerliga majoriteten gav klartecken för fryser inne till följd av en bedrövlig ekonomi. Dessbättre.

De borgerligas inställning till Oktober är tvetydig. Efter att tidigare ha varit klara motståndare till gruppen har (m), (fp) och (c) tonat ner kritiken betydligt. Endast (nyd) reser upprorsfanan mot kommunens röda kultursatsning.

tionen blir det fel. Då har man missförstått kulturens innersta väsen.

Ny demokratis kritik mot Oktober är i högsta grad en kritik av kulturvänstern som företeelse. Den aggressiva propagandan från personer och grupper med ett kommunistiskt synsätt, som florerat i rikt mått sedan mitten av 1960-talet, har varit oerhört skadlig för vårt samhälle. Denna propaganda och agitation har bidragit till att skapa ett brutaliserat debattklimat och undergrävt eller angripit sådant som ett samhälle måste hålla i helgd om det ska benämnas civiliserat:

- andliga värderingar
- respekt för lag och ordning
- den traditionella familjen
- den odling (kultur betyder odling) som tidigare generationer överbringat till vår egen generation, och kanske framförallt
- tolerans.

Kulturvänstern har framfört och står för en monumental intolerans gentemot oliktänkande. Kritiken av den egna ideologin avfärdas som paranoida hysteriker som går "fascismens" eller "rasismens" ärenden.

Som exempel från Södertäljes horisont kan nämnas att Oktobers Ninne Olsson uppträtt mycket hotfullt mot Lundmarks bok-

handel, som salufört min bok *Skandalen Oktober* och bland annat hotat med författarbojkott samt ondgjort sig över att man sålt boken i största allmänhet.

Oktobers företrädare skulle förmodligen ha uppskattat den totalitära makternas bokbålpolitik. □

Tommy Hansson är ordförande i *Ny Demokrati i Södertälje* samt ledamot av *kommunfullmäktige och bildningsnämnden*.

Skandalen Oktober kan köpas genom Contra för 60:-, plus porto.

Radannonser

Contras radannonser kostar bara 30:- för sex rader plus rubrik. Vill Du annonsera under signatur (c/o Contra) är priset 40:-.

Bostadsrätt uthyres

Etta på 42 m² i Spånga. Ett år eller något längre. 1848 kronor per månad. Tel 08-650 38 91.

Bättre och billigare med privata entreprenörer

Det är inte alltid lätt för våra politiker i kommuner och landsting att genomföra skattesänkningar, även när en sådan utlovats inför valet. Många kommuninvånare har ju den motsägelsefyllda inställningen, att de gärna önskar sig lägre skatter men samtidigt också en bibehållen offentlig service.

Det finns dock en lösning på dilemman: med hjälp av anbudsförfarande och privata entreprenörer kan kommunens utgifter minska radikalt, med en bibehållen – eller till och med förbättrad – servicenivå.

Den 34 kvadratkilometer stora stadsdelskommunen Wandsworth i London bebos av ett par hundratusen invånare.

När de konservativa övertog det kommunala styret från socialisterna var den ett typiskt nedslitet innerstadsområde. Bostäderna – både de privata och de offentliga – befann sig i ett bedrövt tillstånd, gatuhållningen var eftersatt och samarbetet med de lokala fackföreningarna fungerade inte.

Sysselsättningen låg visserligen runt genomsnittet för Londons stadsdelskommuner, men den lokala beskattningen låg på topp. Till på köpet ville socialisterna höja beskattningen med hela 49 procent, ett föga ovanligt sätt för socialister att angripa problem.

De konservativa återupptog som en första åtgärd traditionen att förhandla med de kommunalanställdas fackföreningar. Man diskuterade rader av bonuslönesystem, vilket ledde till omfattande strejker men i slutändan också till en ökad effektivitet.

Efter tre år kunde politikerna uppvisa besparingar som enbart inom sophantering var på inte mindre än 440.000 pund per år.

Nästa steg blev att utreda effektiviteten hos de kommunalt

drivna mekaniska verkstäderna, jämfört med en stor privat reparationsverksad.

Det visade sig att den privata verkstaden utförde lika många reparationsarbeten som de kommunala verkstäderna – men med bara en tredjedel så många anställda! Utredarna rekommenderade i sin rapport att kommunen införde ett öppet anbudsförfarande inom verkstadsområdet.

Med hjälp av en konsult utifrån utformades därefter anbudsdokumenten. Den privata sektorns respons till denna inledande anbudstävling visade sig dock vara nervöst.

I stället tog sig de kommunal-

anställdas företrädare samman inför hotel av en privatisering och inledde förhandlingar. Slutresultatet blev ett entreprenadavtal med de kommunalanställdas förbund, som innebar en inbesparing för kommunen på 2,25 miljoner pund eller 29 procent.

Kommunalstyrelsen, som hade problem på många andra tjänsteområden där förhandlingarna med de anställda gått i baklås, inledde nu ett anbudsförfarande på bred front.

Med facit i hand

De två första tjänsterna som lades ut på privat entreprenad i Wandsworth var gatuhållningen och sophantering.

Gatuhållningen hade varit grovt eftersatt när den bedrevs i kommunal regi. Sedan den första entreprenören kommit igång visade sig därför att budgetanslaget för gatuhållningen varit för snålt tilltaget.

Därför ökades anslaget med fem procent under kontraktperioden. Inför den andra anbudsomgången ökades standarden med ytterligare 30 procent, men trots detta blev det anbud som då vann billigare än vad renhållningen kostar i kommunal regi!

Gatuhållningen blev betydligt bättre och det till en lägre kostnad. Inbesparing blev under den första anbudsomgången 7,5 miljoner pund, trots att kostnaderna för uppsägningar inberäknats och trots de 440.000 pund som kommunen tidigare sparat in.

Genom att låta privata entreprenörer ta över kommunala tjänster kan kostnaderna sänkas och kvalitén på tjänsterna höjas.

De stora besparingarna och den ökade kvalitén på tjänsterna sporrade den konservativa gruppen i Wandsworth att inhämta anbud på alla lämpliga tjänster.

Efter att ha diskuterat ett fyrtiotal olika tjänster beslöt kommunen sig för att lägga ut ett trettiotal av dessa på anbud. Det resulterade i ett tjugotal kontrakt med privata entreprenörer. Övriga tjänster förblev i kommunal regi.

I genomsnitt innebar entreprenadkontrakten besparingar på omkring 29 procent. När kontrakten skulle förnyas, efter kontraktstidens utgång, visade det sig därtill att entreprenörerna gick ut med *lägre* priser än de hade gjort fem år tidigare.

Självfallet innebar övergången till privata entreprenörer att de kommunala tjänstemän som ansvarat för verksamheten när den bedrivits i kommunal regi kom att protestera, eftersom den tog kritiken av verksamheten som en personlig förolämpning. Men idag föredrar de flesta den nya, och betydligt mindre tungrodda, ordningen.

Också från personalens sida kom det givetvis protester, men genom att kommunen erbjöd generösa avgångsvederlag till de som fick sluta kunde överförandet av tjänsten till de privata entreprenörerna ske under fredliga former. Många av de kommunalanställda tog emot kommunens avgångsvederlag, varefter de tog tjänst hos den nye entreprenören.

Specifikationer

Hur går man då praktiskt tillväga för att överföra kommunala tjänster till privata entreprenörer?

Ett första steg är att gå igenom den aktuella tjänsten tillsammans med ett par privata företag som har kompetens och ett potentiellt intresse för att ta över tjänsten. Dessa förhandskontakter ska inte betraktas som regelrätta förhandlingar, utan som ett

Det är viktigt att *entreprenadkontraktet tydligt specificerar hur arbetet ska utföras. På så sätt undviks onödiga konflikter.*

försök att utröna om tjänsten överhuvudtaget går att lägga ut på anbud.

Det hindrar inte att de potentiella kontraktörerna kan ge kostnadsförslag och besked om de är intresserade eller inte. I Wandsworth visade det sig, att när det verkligen kom till anbudstävling var anbuden i flertalet fall betydligt lägre än dessa preliminära kostnadsförslag.

Men de preliminära förslagen ansåg ändå värdefulla, eftersom de gav en antydning om storleksordningen av de besparingar som kommunen kunde göra.

Nyckel till ett lyckat anbudsförfarande är *kontraktsdokumentet* och *specifikationen*. Uppsättandet av specifikationerna kan vara resurskrävande.

Lösningen är att utnyttja konsulter, eller att köpa in färdiga baskontrakt från kommuner med erfarenhet av förfarandet, t ex från Wandsworth. Dessa kontrakt har, efter anpassning till de lokala förhållandena, använts i hela Storbritannien, Europa, Asien, Australien och på den amerikanska kontinenten.

Att kommunen använder färdiga kontrakt betyder inte att

man inte ska ta vara på den lokala administrationens kunskaper och erfarenheter. Att denna medverkar är en förutsättning för att den ska kunna ta ansvar för tjänsterna även när de bedrivs av entreprenörer.

Specifikationen bör innehålla de detaljer som är nödvändiga för att tjänsten ska kunna utföras tillfredsställande, som till exempel var tjänsten ska utföras och hur ofta.

Specifikationen kan också innehålla detaljer om arbetets utförande: till exempel om plastsäckar eller andra behållare ska användas vid sophantering.

Vad gäller gräsklippning kan kommunen exempelvis ange en högsta och lägsta acceptabla gräshöjd, varefter entreprenören själv får avgöra hur ofta han vill klippa.

I vissa fall kan specifikationen vara tämligen detaljerad, till exempel vad gäller matserveringar, där man kan beskriva menyn, matportionernas storlek och hur rätterna skall tillagas.

Tydliga specifikationer är till fördel både för entreprenörerna, som vet vilka krav som ställs, och för kommunens tillsynsmän,

som enkelt kan bedöma om tjänstens utförande avviker från kontraktet. På så sätt undviks onödiga konflikter.

En väsentlig fördel med privata entreprenader är att det, till skillnad från när tjänsten bedrivs i kommunal regi, finns möjlighet till sanktioner om tjänsten inte utförs tillfredsställande.

Betalningen kan reduceras eller utbli, och entreprenören kan i värsta fall mista avtalet. Det är dock ovanligt, visar exemplet Wandsworth, att det behöver gå så långt som till att avtalet sägs upp.

Bättre tjänster till lägre kostnad

Öppen anbudstävling och privatisering kan också ske på tjänstemannaområdet.

Det gäller till exempel arkitekttjänster, juridiska tjänster, en del taxeringsuppdrag och, inte minst, datatjänster.

Erfarenheterna från Wandsworth visar att anbudsförandet, genom att tjänsterna ofta övertagits av privata entreprenörer, inneburit att förståelsen ökat för behovet av kommunala tjänster. Kvalitén på tjänsterna har ökat väsentligt, samtidigt som kommunen sparat pengar.

En förutsättning för att privatiseringarna ska kunna få stöd bland de kommunalanställda, bland deras fackliga företrädare och bland kommunens övriga invånare är dock att personalminskningarna sker under ordnade former.

Generösa avgångsvederlag, som tillämpades i Wandsworth, är möjligtvis en framkomlig väg. Men ur sysselsättnings synpunkt är det naturligtvis mindre lämpligt att omställningarna sker under en lågkonjunktur, då den personal som blir överflödig riskerar att hamna i arbetslöshet.

Det är måhända ett dilemma som försvårar för borgerligt styrda kommuner i Sverige att under nuvarande valperiod på bred front privatisera kommunala tjänster. □

Nya framgångar för Kalle Anka

Mellan 1917 och 1988 kom inte ett enda nytt parti in i riksdagen (om vi bortser från 1930-talets temporära splittring av folkpartiet i ett liberalt och ett frisinnat parti). 1988 gjorde så Miljöpartiet entré. När partiet åkte ur riksdagen 1991 tog två sig två nya partier in i riksdagen, KdS och Ny Demokrati.

Svenskarna har tydligen frigjort sig från de gamla ramarna och väljer gärna nya alternativ. Det märks inte minst vid en granskning av alla småpartier, som inte kom in i riksdagen. Här ökar antalet röster mycket kraftigt.

De extrema socialistpartierna med gammalkommunistiska drag krymper ihop, samtidigt som enfrågepartier och inte minst olika mer eller mindre rasistiska grupperingar vinner mark.

Fortfarande kan vi dock lugna vårt sinne med att Kalle Anka-partiet håller greppet om svenska folket. Partiet fick mer än dubbelt så många röster som i förra valet. Nu det blev 1535 röster (Kalle Ankas olika vänner i Ankeborg kapade till sig 87 röster därutöver).

Många andra seriefigurer och popstjärnor (Alice Cooper, Beatles och Carola bl a) fick spridda röster. Jesus Kristus med 7 röster inte att förglömma.

Svenska folket har nämligen numer lärt sig att en blank röstsedel räknas som "ogiltig", medan en som har åtminstone någon text inskriven räknas som "avgiven" och förs till gruppen "övriga partier".

Därav det flitiga inskrivandet av Kalle Anka-partiet och andra på valsedlarna. Det är medborgare som vill visa att de faktiskt bryr sig, men att de är missnöjda med de

Sveriges Pensionärers Intresseparti och Pensionärspartiet hör till de småpartier som gick framåt i valet.

stora partierna – och sannolikt även med de små.

Största framgången i absoluta tal bland småpartierna nådde denna gång Sjöbopartiet. Partiet fick 27 635 röster, vilket skulle ha räckt till nästan två mandat om fördelningen varit helt proportionell.

Flest röster fick partiet naturligtvis i Skåne, över 5 000 i Kristianstad län (2,8 procent av rösterna), över 4 000 i Fyrstads-kretsen (Malmö med flera städer, 1,5 procent av rösterna) och nästan 9 000 i Malmöhus län (4,4 procent av rösterna).

I både Malmöhus och Kristianstad län fick partiet betydligt fler röster än vänsterpartiet. Partiet kan till en del uppfattas som de skånska gräsrotternas protest mot att styras från Stockholm. I övriga delar av landet har det rasistiska framstegspartiet hakat på och rekommenderat sina medlemmar att rösta på Sjöbopartiet. Uppslutningen där är dock betydligt mer blygsam än i Skåne, där partiet mer framstår som den sturske bonden Sven-Olle Olssons protest

mot etablissemangen och Stockholm än som ett rasistiskt parti.

Framstegspartiet är ett litet parti som uppträder i flera olika skepnader. Inre strider har härjat svårt i partiet, som dock samlade över 600 röster, varav mer än hälften i Östergötlands län.

Den östgötska fraktionen av Framstegspartiet har inte samma rasistiska framtoning som kollegorna i övriga landet, som rekommenderade sina medlemmar att rösta på Sjöbopartiet. Sverigedemokraterna, med koppling till mer ungdomliga och aggressiva rasistiska grupper, samlade inemot 5 000 röster.

Ett av de små partierna med anknytning till de mer eller mindre rasistiska grupperingarna är Landsekonomen, tidigare Opinionspartiet, som lyckades skrapa ihop 53 röster. En gång startade det som Opinionsgruppen för skärpt filmcensur.

Det Hitlerbeundrande Nordiska Rikspartiet tappade denna gång mer än hälften av sina röster och hamnade på blygsamma 163

Valresultat 1991

Sju etablerade partier	5 048 995 (-288 165)
Ny Demokrati	368 281 (+368 281)
Sjöbopartiet	27 635 (+27 587)
Sverigedemokraterna	4 877 (+3 758)
Arbetspartiet	3 645 (+3 645)
Arbetspartiet Kommunisterna	2 969 (-6 445)
Sveriges Pensionärs Intresseparti	2 378 (+1 946)
Pensionärspartiet	1 990 (+1 840)
Socialistiska partiet	1 956 (-10 987)
Kalle Ankapartiet	1 535 (+810)
Enhet	860 (+858)
Svenska Liberala Partiet	772 (+772)
Framstegspartiet	610 (+486)
Kvinnopartiet	524 (+377)
Tomma stolar	214 (-85)
Nordiska Rikspartiet	163 (-283)
Centrumdemokraterna	132 (-618)
Galagopartiet	102 (-6)
Bilistpartiet	96 (+93)
KPML(r)	75 (+12)
Blankröstpartiet	71 (+56)
Europeiska Arbetarpartiet	70 (-34)
Oppositions-Alliansen	54 (+54)
Landsekonomen	53 (-137)
Ezenhemmers Plastpåsar	49 (+49)
Partiet för barnet	47 (+47)
Skånepartiet	46 (-7 066)
Musse Pigg-partiet	40 (-3)
Kalles och Hobbes parti	35 (+34)
Salapartiet	32 (+32)
Kommunistiska Förbundet	30 (+30)
Övriga	2 518 (+104)
Summa	5 470 761 (+97 042)

röster.

Starkt bakåt har det i år gått för främst Skånepartiet, som vid 1988 års val samlade över 7 000 röster, men denna gång bara fick 46. Centrumdemokraterna, som förra valet fick 750 röster, men tidigare samlat ett par tusen röster, fick 1991 nöja sig med 132. Gissningsvis har merparten av Skånepartiets och Centrumdemokraternas väljare denna gång valt att stödja Ny Demokrati.

På den socialistiska kanten märks framförallt Arbetarlistan, den omskrivna utbrytningen ur socialdemokraternas vänsterflygel, som haft koppling till det s k Dalapropet. Arbetarlistan har drabbats av samma interna konflikter som de gamla bokstavskommunisterna en gång råkade ut för. Partiet, som fick 3 645 röster, kan dock knappast kallas kommunistiskt. Dess politik är snarlik den som tidigare drevs av

de fackföreningsstyrda delarna av socialdemokratiska partiet.

Gammelkommunisternas eget parti, Arbetarpartiet Kommunisterna, APK, tappade denna gång, efter kommunismens fall och kuppen i Moskva, två tredjedelar av sina röster och stannade på 2 969.

De ideologiskt sett ännu mer insnöade kommunisterna i KPML(r) samlade bara 75 röster i riksdagsvalet, men partiet behåller fullmäktigeplatser i en del kommuner. Socialistiska partiet, med trotskistisk bakgrund, samlade knappt 2 000 röster.

Europeiska Arbetarpartiet, den märkligaste socialistiska sekten av alla, som syns ganska mycket på gator och torg, fick bara 70 röster.

Blygsamma 214 röster samlade de talande tomma stolarna, ett uttryck för anarkistiska stämningar. Anarkisterna ser gärna att våra beslutande församlingar saknar

representanter av kött och blod och vill istället välja in "tomma mandat".

Kvinnopartiet är en liten extrem sekt av kvinnosakskvinnor och manshatare, som lyckades engagera 524 röstande.

På en del håll i landet har det bildats pensionärspartier, som drivit pensionärsintressen av olika slag. Pensionärspartiet fick nästan 2 000 röster, mer än hälften av rösterna kom från Stockholms-området och Gävleborgs län, medan Svenska Pensionärs Intresseparti samlade några hundra röster fler, nästan alla i Fyrstadskretsen.

Även de stora partierna hade sina utbrytare. Guldhandlaren Bengt Hedbergs Svenska Liberala Partiet (partiet bildades sedan Hedberg inte valts in folklpartiets styrelse) samlade 772 röster.

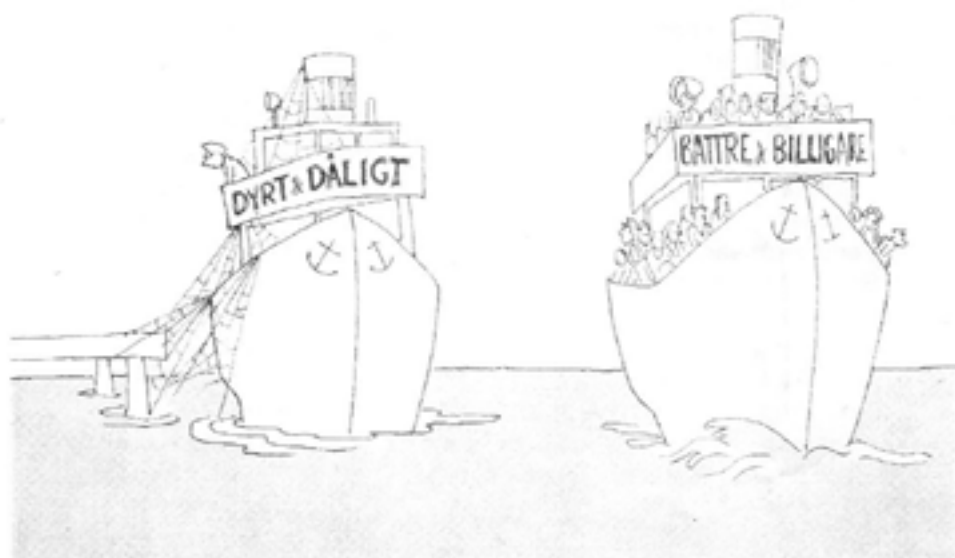
Blid de mer udda inslagen i 1991 års fullständiga valresultat är att Olof Palmes mördares parti fick en röst. Om vi utgår från att den skyldige röstade på sig själv kan vi definitivt avskrika Christer Pettersson, eftersom den enda rösten avgavs i Göteborgs stad.

Ett för Contra-läsare gammalt bekant namn dyker upp i Filip Lundbergs parti (en röst). Filip Lundberg var anställd vid Contra mellan 1984 och 1985.

Fantasifullheten när det gäller att hitta på partibeteckningar är annars stor, vad sägs om t ex Alexander Ahndorils Love Flowers och Grindcore Parti, Ansgar Lindboms Minnesparti, Antitjafspartiet, Befria Raukarna, Bäckens Fucking Outlaw Motorcycle Club, Den store Fazers parti, Dostojevskijs nakna sanning, Ezenhemmers plastpåsar och barnuppfostringsredskapspartiet (49 röster!), Fiddle Trabbis ölparti, Galna Gåsen af Lockarp, Gotländska befrielsefronten, Inte tänker jag rösta på de där, Kackamäonkasblå-partiet, Kaffe-gökens vänner (6 röster), Kannibalpartiet ät dom rika (17 röster), Kungl Hökmossens Hembrännarparti, Mamma parti, Humlorna Sveriges Förenade Stater (19 röster!), Mer Diesel till Budda, Partiet Fria Vargar, Partiet för avskaffande av moms på dill, Partiet för en som hatar svårskalade apelsiner, Partiet för raka rör och en och annan halvboj, Professor Kalkyls opinionsparti för billigare plektrum, Röd höger, Svenska Piskinstitutet (jodå Hans Schejkes Parti fick också en röst), Vikingapartiet (8 röster) och många, många fler. □

I nästa Contra återkommer vi till höstens riksdagsval. Då ska vi titta på valaffischerna.

SPRIDD KAPITAL- BILDNING GER KUNDEN ALLTID RÄTT

För att kunna driva ett företag behövs kapital. Att bygga en fabrik eller att köpa maskiner kostar pengar. Pengar som måste betalas långt innan företaget kan sälja några varor från den nya fabriken eller maskinen. Företag måste också ha ekonomiska reserver för att klara sig över försäljningssvackor och tillfälliga problem. Och anställda måste få lön innan varorna sålts.

Pengar som satsas i företaget kan inte tas ut på samma sätt som pengar på banken. De är låsta i företaget. Och vinsten varierar. Det beror på att vinsten är det som blir kvar sedan alla andra med intressen i företaget fått sitt. De anställda får lön, staten får skatt, leverantörerna får betalt för sina fakturor

och långivarna får ränta och amortering. Det som blir kvar, om det blir något, tillfaller ägarna.

Anställda, leverantörer och långivare får fasta ersättningar för sina tjänster. Så länge företaget överlever tar de inga risker. Ägarna däremot får en varierande ersättning år från år och kan även råka ut för att förlora delar av eller hela sitt insatta kapital, om företaget går illa. För att någon ska vara villig att satsa sina pengar i företag, krävs möjlighet till en vinst.

Det behövs mycket kapital i näringslivet. För att vi ska få ett effektivt näringsliv — som klarar av en hög produktion och en hög levnadsstandard — måste kapitalet styras till de företag som ger bäst avkast-

ning.

Den nödvändiga kapitalbildningen kan ske i enskild eller kollektiv regi. Kollektiv kapitalbildning medför antingen en förstärkning av makten till staten, samhällets starkaste makt-havare eller att fackliga organisationer även får ägarintressen att bevaka. Makten koncentreras om kapitalet kollektiviseras.

Spridning av ägandet i många enskilda småposter är däremot en garanti för att företagen arbetar i konkurrens med varandra. Det är sin tur förutsättningen för att kunderna ska ha det avgörande inflytandet. Att själva kunna välja vilket företag de vill anlita.

Denna annons är bekostad av företrädare för den fria företagsamheten.

BOK-NYTT

Kina i förändring

Det torde vara första gången sedan maoismen blivit ett begrepp som ett sådant omfattande dokumentärlärobete blivit översatt till svenska.

Författaren John Gittings gör ingen hemlighet av att han är Kinavän och redogör lågmält, kunnigt och objektivt om skeendet i Kina.

Tar man hänsyn till föreliggande facit, kan man konstatera att Kinas folk hade maximal otur inför ödet som gjorde Mao till vinnare i inbördeskriget, och inte Chiang Kai-shek. Kinas folk hade besparats nitton miljoner avrättade samt ytterligare ett antal miljoner offer i Koreakriget. Hur många miljoner som fick svälta ihjäl efter det maoistiska "språnget" förblir väl också en hemlighet.

Efter maktövertagandet 1949 avvisar Mao allt samarbete med USA och allierade sig med Stalin. Efter dennes mall genomför Mao, med hjälp av miljoner utkommenderade "rödgardister" en jordreform 1950-1952. Fem år senare "omfördelas" jorden och böndernas tvingas in i kollektiv. Samtidigt går Mao i krig mot FN-koalitionen i Nordkorea.

Orodd av antikommunistiska händelser i Östtyskland, och senare i Ungern och Polen, förordar Mao, vars beundrarskara börjar avta, en "antihögerkampanj". Tiotusentals aktivister skickas ut till byarna för att motverka "bourgeois-tendenser".

Han förordar 1958-1961 "Det stora språnget framåt" för att påskynda övergången till kommunism. Jordbrukskollektiven tvingas in i "folkkommuner", som åläggs att producera stål i primitiva, bränsleslukande by-

ugnar. Det än större "språnget tillbaka" under svält och umbäranden skördar oräkneliga offer...

Trots beroendet av Moskva, motsätter sig Mao Sovjets avspänningspolitik. Moskva drar in hjälpen, men Mao lyckas ändå framställa egna kärnvapen. Inom toppen av kommunisthierarkin rasar maktkampen.

För att kunna behålla makten

sätter Mao igång två kulturrevolutioner efter varandra. År 1976 har han 12 miljoner studenter inom revolutionskommittéer som bevakar jordbruken, fabriker, skolorna och bostadskvarteren. Dessa kadror parasiterar på arbetarna och får privilegier inkluderande åtalseftergift för våldtäkt och mord.

Först efter president Nixons besök i Peking 1972 får Kommunistkina medlemskap i FN och börjar i stor skala att importera utländsk teknologi.

Maktkampen om successionen avstannar tillfälligt i och med Maos död, 1976. En månad senare häktas Maos änka och anklagas för konspiration m m, som ledare för "de fyras gäng". "Kulturrevolutionen" fördöms. Utländska bolag tillåts att etablera sig i samarbete med

myndigheterna eller "patriotiska" kineser. Kinesiska vapen levereras till besläktade regimer vid Persiska viken och i Mellanöstern.

Maktkampen sipprar ut till allmänheten. Starka krafter inom kommunisthierarkin är emot reformer och sätter 1983 igång en kampanj mot "andlig förorenning".

Demokratirörelsen växer sig allt starkare. Partiet är föremål för hån och sarkastiska skämt. I sin förlamning under studentdemonstrationerna kohandlar marxisterna med armén, så att demokratirörelsen slås ned natten till den 4 juni 1989.

Statschefen, och senare partiets generalsekreterare, Zhao Ziang tvingas avgå anklagad för att vilja införa kapitalismen. En av hans motståndare håller ett anförande om att "kommunistpartiet stod inför den aldrig skådade uppgiften att förändra världen".

Hur den världen såg ut för Wei Jongshen, tågresenär till landet som maoistisk aktivist, framgår bäst av dennes chockerande vittnesmål.

"Utänför (stationen) stod flera människor som tiggde mat. 'Om de inte är godsägarsslödder är de arbetsskygga. Låt dem svälta', sade en medpassagerare... Men det jag sett kunde inte den vildaste fantasi överträffa.

Kvinnan med håret över axlarna var en tonårsflicka utan någonting att skyla sig med. Hela kroppen var insmord med aska och gytta för att se ut som om det vore kläder. 'Såna där finns det massor häromkring. En del riktigt söta, och om man ger dem lite mat så kostar det ingenting om man vill', förklarade medresenären."

Denne sextonårige Wei blev senare en av de första dissidenterna. Rödgardist- kader- och

kulturrevolutionärerna var för det mesta enväldshärskarnas redskap.

Men enstaka har fått tänka om efter det de sett och upplevt under sina härjningar som privilegierade ledare över de nakna och hungriga. Så länge sådana ungdomar ännu lever finns det hopp om en bättre värld för kineserna och oss andra.

Marek Zyto

John Gittings: *Kina i förändring*. Rabén & Sjögren. ISBN: 91-29-61510-0

Det nya Babylon

År 586 före Kristi födelse erövrade kung Nebukadnessar av Babylon Jerusalem. Det innebar slutet för den självständiga judiska nationen, som tvingades in i den babyloniska fångenskapen. Det heliga templet som en gång upprättats av konung Salomo förvandlades till en rykande askhög.

Ungefär 2 500 år efter Nebukadnessars skoningslösa regim började Irak, inom vars nutida gränser den forntida världsmetropolen var belägen, att återuppbygga Babylon. I slutet av 1980-talet höll Iraks regering internationella fester i det restaurerade Babylon för att minna om de gamla traditionerna men också för att understryka dessas samband med nuet.

Ty det är ett faktum att Iraks enväldshärskare Saddam Hussein ser sig själv som Nebukadnessars arvtagare, inte bara som kung utan också som Mellanöstern-regionens ledare. Om detta handlar boken *Det nya Babylon* av Charles H Dyer, lärare vid Dallas teologiska seminarium i Texas (översatt till svenska av InterSkrift förlag).

Det finns flera skrämmande

paralleler mellan forntidens Nebukadnessar och nutidens Saddam. Och den senare gör minst av allt någon hemlighet av sina ambitioner att ta över fornkungens fallna mantel. Saddam bekände för journalisten David Lamb vid *Los Angeles Times* i en artikel den 12 oktober 1990, alltså sedan Irak invaderat Kuwait:

"När jag frågade om Hussein någonsin drömde om att spela en roll likande den som Nebukadnessar eller Saladin ... svarade Hussein: 'Vid Gud, jag önskar och drömmer verkligen om detta. Det är en ära för alla mänskliga varelser att drömma om den sådana roll'."

Att Saddam i sin arabnationa- lism ser staten Israel som en ärkefiende och under Gulf- kriget skickade 39 Scud-missiler mot det icke krigförande Israel är minst av allt någon tillfällighet. Redan 1979, då han nyli- gen blivit irakisk president, yt- rade Hussein att "Vad som är mest betydelsefullt för mig när det gäller Nebukadnessar är den länk mellan arabernas förmåga och befrielsen av Palestina: Nebukadnessar var den som förde bort judarna som slavar från Palestina."

Utan tvivel drömmer Saddam Hussein om att spela en roll liknande sin forntida föregång- are när det gäller politiken mot den judiska nationen. Att han misslyckades så kapitalt i kriget i februari 1991 torde endast ha ökat hans hat mot Israel. Det är en förhoppning att de nationer som är inblandade i fredsproces- sen i Mellanöstern uppmärk- sammar detta hot mot freden.

Avslutningsvis må sägas att Dyers bok främst är avsedd för bibelorienterad, kristen publik. Dribblandet med allehanda profetior blir stundom väl på- trängande. Vilket dock inte hindrar att boken är av stort in- tresse även för en sekulariserad läsekrets.

Tommy Hansson

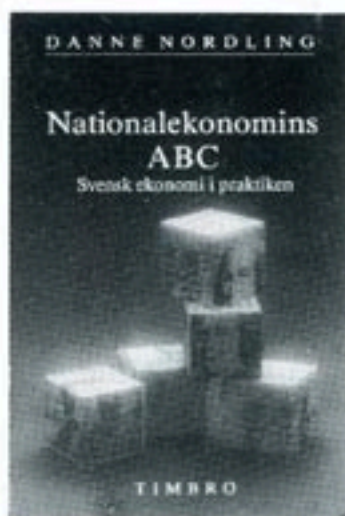
Charles H Dyer: *Det nya Ba- bylon*. InterSkrift. ISBN: 91-7336-445-2

Nationalekonomins ABC

Ekonomen Danne Nordling har skrivit en alldeles utmärkt bok om nationalekonomins grund- regler och dess tillämpningar i Sverige.

Verket kan betecknas dels

som en grundkurs i nationalkun- skap (inga krav på förkunskap- per), dels som en historiebe-

skrivning av svensk ekonomi under 1990-talet.

En nationalekonomisk skrift kan lätt bli tråkig i sin framställ- ning (åtminstone för icke exper- ter), en mängd termer och en mängd "måste" vid behandlingen av dessa termer. Nordling berättar allt som oftast vilket resultatet blir om man behand- lar termer eller utför räkneope- rationer på ett felaktigt sätt, detta lättar upp texten väsentligt.

I kombination med detta tämligen lättsamma – men pre- cisa – språk Nordling använder

får man titt och tätt känslan att författaren inte skriver till en läsare utan snarare pratar med en åhörare. Och man lyssnar gärna till det han har att säga.

En annan fälla, förutom "trå- kighetsfällan", som Nordling undvikit, är en tendentiös be- handling på grund av författa- rens politiska hemvist. Med rätta ger han dock en skopa åt politi- kerna överlag för ett oförsiktigt och till och från ohederligt an- vändande av ekonomiska ter- mer, för att få saker och ting att framstå annorlunda än de är i verkligheten.

Uppblandat med texten finns ett stort antal tabeller och dia- gram, vilket gör faktabehand- lingen lättöverskådlig.

Detta är Danne Nordlings tredje bok, och efter att ha läst den, vilket jag varmt rekomen- derar, anar man att det inte vore någon dum idé att läsa även hans tidigare alster, *Vinsten och begäret* (1979) och *Skattetryck och skattepolitik* (1989). Hop- pas att den första fortfarande finns tillgänglig.

Christer Arkefors

Danne Nordling: *Nationaleko- nomins ABC*. Timbro. ISBN: 91-7566-191-8

CONTRA 3 1992

I kommande nummer finner Du de utlovade artiklarna om valrörelsens affischporträtt och om Alger Hiss och McCarthyismen. De har fått stå över p g a utrymmesbrist. Vidare kommer ett utdrag ur nästa Contra-bok. Och – som vanligt – mycket mer.

...kommer i april